

Covid-19 Pandemisinin Aile Yaşantısına Yansımaları Rapor-2

Ağustos 2020

Doç. Dr. Mine Göl-Güven*
Vuslat Şeker*
Fetiye Erbil**
Merve Özgünlü**
Gizem Alvan**
Bahar Uzunkök***

*Boğaziçi Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü

**Boğaziçi Üniversitesi, Öğrenme Bilimleri Programı

***Bağımsız araştırmacı

Telif Hakkı (c) 2020 Araştırmacılar

Bu rapor açık erişimli bir çalışmadır. [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) ile lisanslanmıştır.

Araştırma Hakkında

Covid-19 Aile Araştırmasının amacı, Covid-19 pandemisi ile gelen kısıtlamaların ebeveyn ve çocukların bireysel ve aile yaşantısında karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklarla başa çıkma yöntemlerini anlamaktır. Bu araştırma ile salgınla birlikte ebeveynlerin çalışma durumlarındaki değişimler, ailenin günlük yaşantısında farklılaşmalar, ebeveyn ve çocukların duygusal durumlarında ve davranışlarındaki değişiklikler ve aile içi ilişkilerde yaşananların anlaşılması hedeflenmektedir.

Covid-19 Aile araştırması 4-12 yaşları arası çocuğu olan ebeveynlerin görüşlerini yansıtmaktadır. Bu görüşleri edinmek üzere çevrimiçi bir anket hazırlanmıştır. Bu anket 15 Mayıs- 1 Haziran 2020 tarihleri arasında erişime açık halde ebeveynlere ulaştırılmıştır. Ebeveynleri çalışmaya davet eden duyurular ve anket, çeşitli ortamlarda (cocukbogazici.com web sitesi, araştırmacıların sosyal medya adresleri ile öğretmen iletişim grupları, okul yöneticileri, ebeveyn iletişim grupları vb.) paylaşılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarının üç rapor olarak kamuoyu ile paylaşılması hedeflenmektedir. [Covid-19 Aile araştırmasının ilk raporunda](#) katılımcı ebeveynlere ve çocuklarına dair temel demografik bilgilerle birlikte, ebeveynlerin Covid-19 öncesinde ve sırasında duygu durumlarına, Covid-19'a dair bilgilerine yönelik algıları ve alınan önlemlere dair görüşlerine ve çocuklarının aldıkları sağlık ve eğitim hizmetlerindeki değişimlere dair bulgulara yer verilmiştir. İlk raporun bulguları aşağıda özetlenmiştir:

- Araştırmaya Türkiye'nin 39 farklı ilinden 4-12 yaşları arası çocuğu olan 323 ebeveyn katılmıştır.
- Ebeveynlerin 3'te biri Covid-19 kısıtlamaları esnasında bir dizi olumsuz duygular yaşadıklarını belirtmiştir.
- Ebeveynlerin %67'si Covid-19 öncesinde çoğunlukla olumlu duygular içinde olduklarını belirtmiştir.
- Araştırmaya ikincil katılımcı olarak dahil olan çocukların yaş ortalaması 6'dır. Bu çocukların %48'inin cinsiyeti erkek, %52'sinin kız olarak belirtilmiştir.
- Katılımcılar salgınla ilgili en çok kendilerinin bilgi sahibi olduğunu (%89), çocuklarını daha az bilgili olduğunu (%49), en az bilgi sahibi olarak da halkı (%15) gördüklerini belirtmiştir.
- Katılımcı ebeveynler, önlem alma ve korunma konusunda en çok tedbiri kendilerinin aldığı (%94), çocuklarının biraz daha az tedbirli (%88) olduğu ve en az tedbirli olanın da halk (%13) olduğu yönünde fikir beyan etmişlerdir.
- Katılımcı ebeveynlerin % 95'i çocuklarının özel bir gereksinimi olmadığını ifade ederken, % 5'i çocuklarında özel gereksinimler olduğunu belirtmiştir. Özel eğitim alan grupta yaklaşık iki ebeveyn den biri (%40) çocuğunun Covid-19 kısıtlamaları sebebiyle bu eğitimini online alamadığını ifade etmiştir.

Covid-19 Aile Araştırmasının ikinci raporu dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde evde kalınan süre içindeki genel durum, ebeveynlerin ve çocukların evde yaptıkları etkinlikler, ailelerin internet kullanımıyla birlikte iletişimlerini kimlerle, nasıl ve ne sıklıkla sağladıkları, ikinci bölümde aile üyeleriyle ilişkiler (eş ve ocuk) ve ocuk bakımına yönelik Covid-19 ncesi ve esnasında kısıtlılıklarla birlikte bir değişimin olup olmadığına bağlı karşılaştırma, üçüncü bölümde pandemi öncesi ve sonrasında çocukların uyku, beslenme, egzersiz ve ekran kullanımı gibi günlük yaşantılarına yönelik farklılıklar ve son bölümde Covid-19 kısıtlamaları sırasında ebeveynlerin çocuklarının eğitim/öğrenmesine ve duygu/davranışlarına yönelik bulgular paylaşılmaktadır.

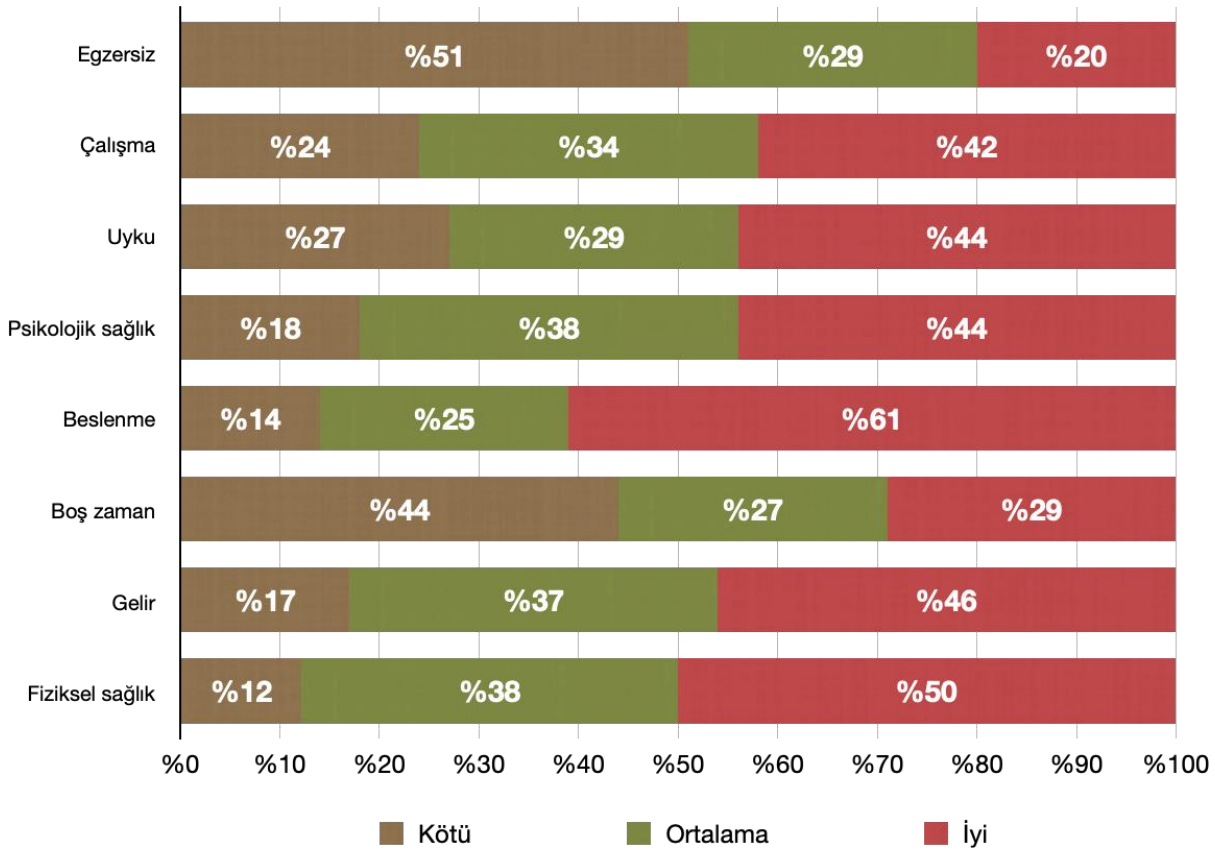
Üç yüz yirmi üç ebeveynin doldurmuş olduğu online ankette sağlanan demografik verilere göre, ebeveynlerin %90'ının kadın, %84' niversite veya üzeri eğitime ve %71'i asgari ücretin üzerinde bir gelire sahip olduğunu bu raporda da belirtmekte fayda vardır. İkinci raporda sunulan bulguların bu veriler işığında değerlendirilmesi gerekmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Covid-19 Kısıtlamaları Esnasında Evde Kalma Durumu

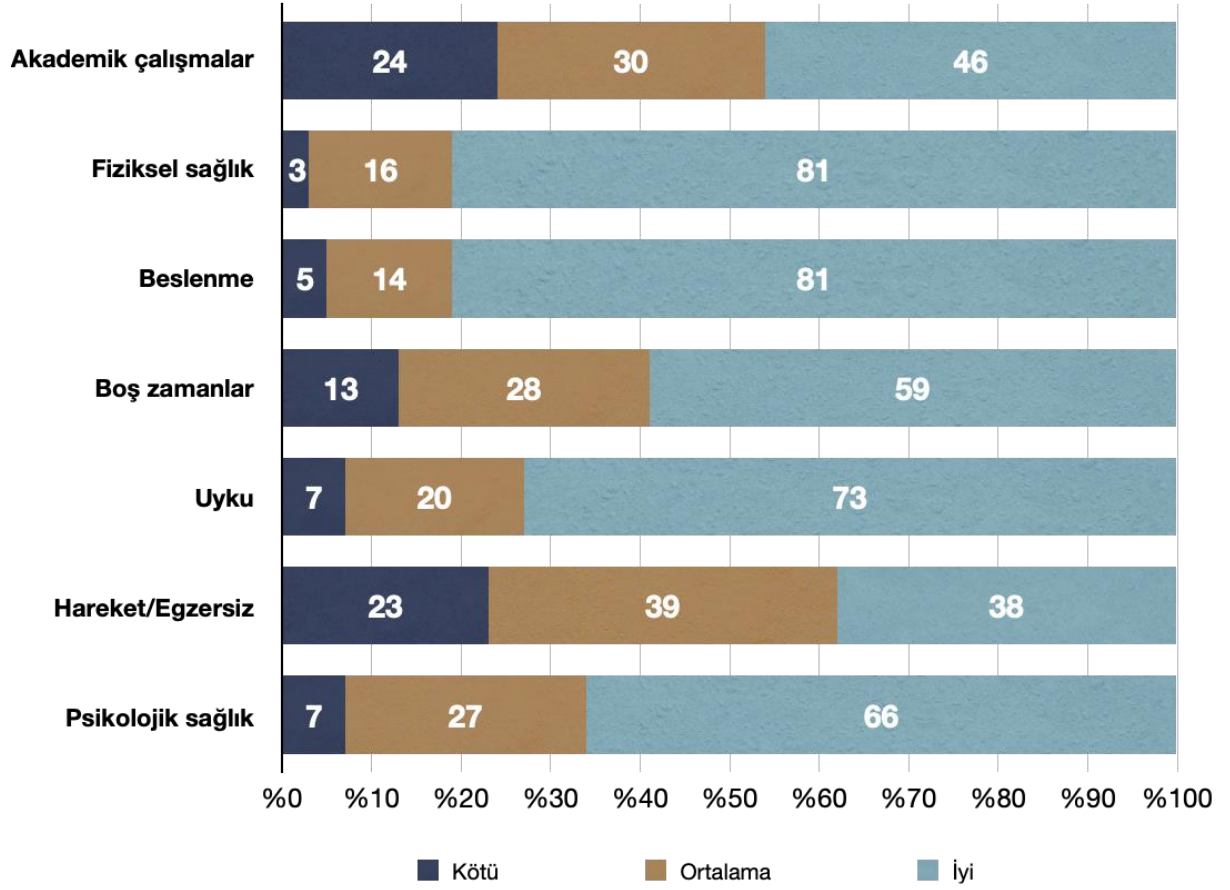
Katılımcı ebeveynlere Covid-19 kısıtlamaları esnasında evde kaldıkları süre içindeki durumlar ile ilgili sorular sorulmuştur. Evde geçirilen zamanda yapılan etkinlikler, egzersiz, çalışma, uyku, psikolojik sağlık, yeme-içme, boş zaman (çocuk bakımı, çalışma ve işleri olmadan), gelir ve fiziksel sağlık olmak üzere sekiz temel başlıkta incelenmiştir. Grafik 1’de görüldüğü üzere **Covid-19 kısıtlamaları sırasında katılımcıların en çok mustarip oldukları alan egzersiz yapma ve boş zaman değerlendirme olmuştur. Katılımcıların %51’i egzersiz yapma durumlarını kötü, %29’u ortalama olarak belirtmiştir. Sadece %20’si egzersiz yapma durumlarından memnun olduklarını ifade etmiştir. Katılımcıların %44’ü boş zamanlarını geçirme şekillerinden memnun kalmadıklarını ifade ederken, %27’si ortalama memnuniyet, %29’u ise iyi seviyede bir memnuniyet belirtmiştir. En çok memnun olunan etkinlik ise beslenme konusunda olmuştur (%61).**

Grafik 1: Covid-19 Kısıtlamaları Esnasında Evde Kalma Durumu

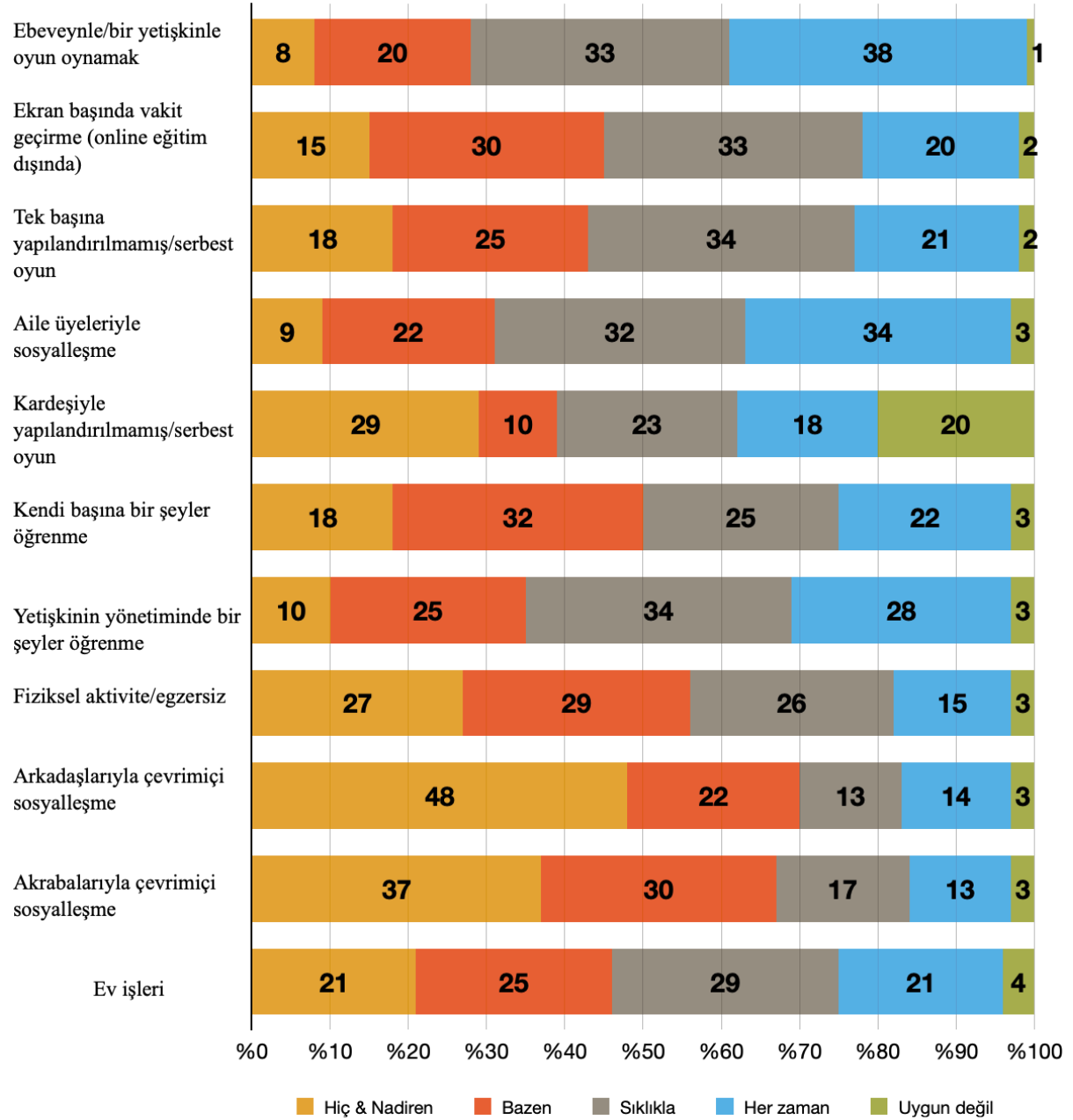
Aynı sorulara bu sefer çocuklarını düşünerek cevap vermeleri istenmiştir. Ebeveynlerin çocuklarının evde kaldıkları süre içinde verilen başlıklardan iyi olarak değerlendirdikleri, beslenme (%81) ve fiziksel sağlık (%81) olmuştur. Kötü olarak değerlendirilen iki alan ise akademik çalışmalar (%24) ve hareket/egzersiz (%23) alanlarıdır (Grafik 2).

Grafik 2. Covid-19 Kısıtlamaları Esnasında Evde Kalınan Sürede Çocukların Yaptıkları

Ebeveynlere çocukların evde kaldıkları süre içinde ne tür aktiviteler/etkinlikler yaptıkları sorulmuştur. **En çok yapılan etkinlik olarak ebeveyn/yetişkinle oyun oynamayı (%38) aile üyeleriyle sosyalleşme (%34) takip etmiştir. Hiç veya nadiren yapılanlar arasında en yüksek yüzdeleri arkadaşlarıyla çevrimiçi sosyalleşme (%48) ve akrabalarıyla çevrimiçi sosyalleşme (%37) almıştır.** Bu bulgular gösteriyor ki, ev içinde yüz yüze etkileşim çevrimiçine kıyasla daha çok tercih edilmiştir (Grafik 3).

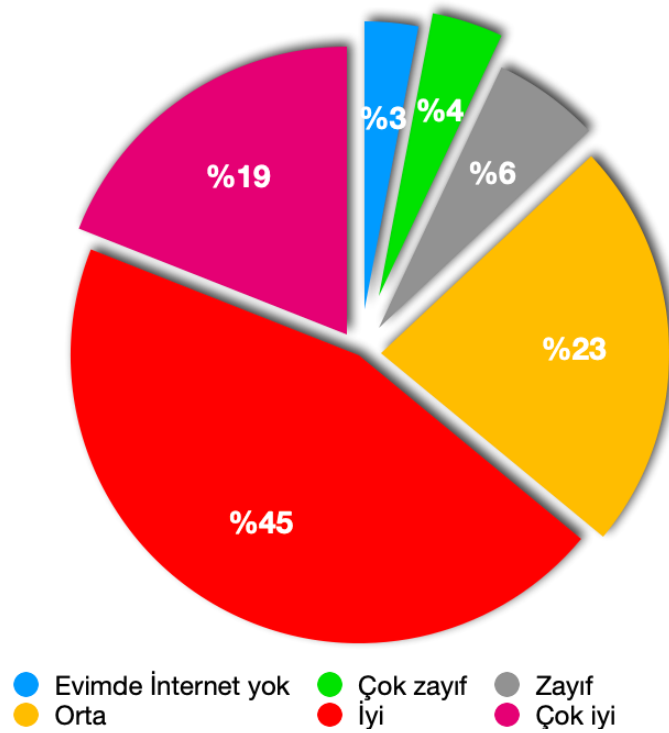
Grafik 3. Covid-19 Kısıtlamaları Esnasında Evde Kalınan Zamanda Etkinlikler

Ailelerin İnternet ve Teknoloji İmkanları

Ebeveynlere Covid-19 kısıtlamaları esnasında internet bağlantılarının kalitesi ve evde kullanılabilir durumda olan elektronik cihaz sayıları sorulmuştur. Öncelikle katılımcılara, internetlerinin ne kadar güçlü olduğu sorulmuştur. Grafik 4'te görüldüğü üzere, **katılımcıların %45'i internet bağlantılarının iyi olduğunu, yüzde 19'u ise çok iyi olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %23'ü orta, %6'sı zayıf, ve %4'ü ise çok zayıf olduğunu belirtmiştir. İnternet bağlantısı olmayan katılımcı oranı %3'tür.**

Grafik 4: Katılımcıların İnternet Bağlantı Durumu

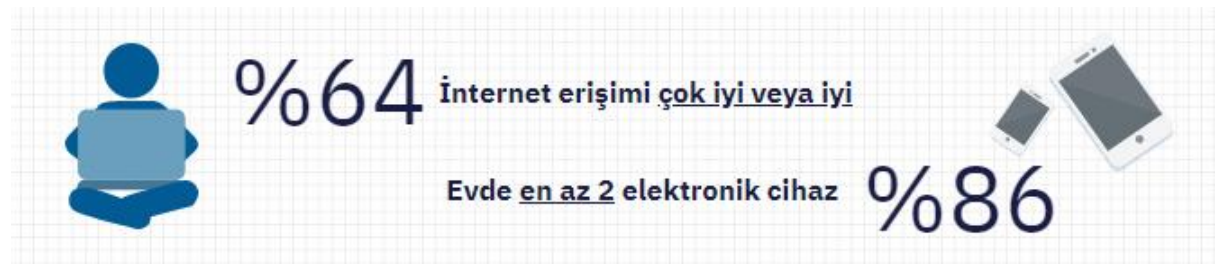
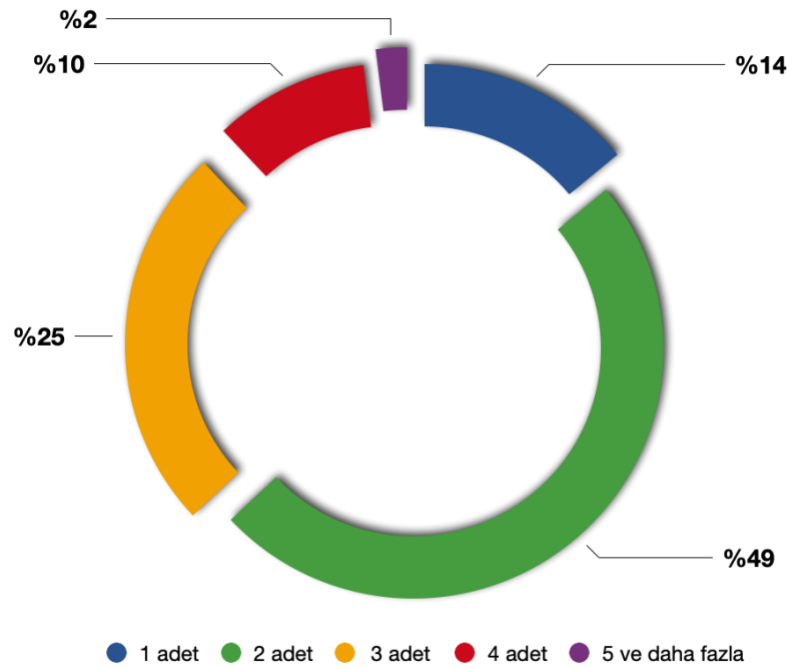

Sonrasında ebeveynlere Covid-19 kısıtlamaları esnasında geçirdikleri süre boyunca evlerinde kullanılabilir durumda olan elektronik cihaz (bilgisayar, dizüstü bilgisayar, tablet, vs) adedi sorulmuştur. Grafik 5'te görüldüğü üzere, ebeveynlerin tümü evlerinde en az 1 adet kullanılabilir durumda olan elektronik cihaz olduğunu belirtmiştir.

Ebeveynlerin %14'ü 1 adet, %49'u 2 adet, %25'i 3 adet, %10'u 4 adet ve %2'si 5 ve daha fazla kullanılabilir elektronik cihaza sahip olduklarını belirtmiştir.

İnternet kalitesi ve elektronik cihazların mevcut olması Covid-19 kısıtlamaları nedeniyle evde kalınan süre içinde iletişimlerini devam ettirme şanslarının olduğunu göstermektedir. Ankete katılan grubun eğitilmiş ve yüksek gelirli olduğu düşünüldüğünde bu verinin Türkiye genelini yansıtmadığını belirtmekte fayda vardır.

Grafik 5: Evde Kullanılabilir Durumda Olan Elektronik Cihaz Adedi

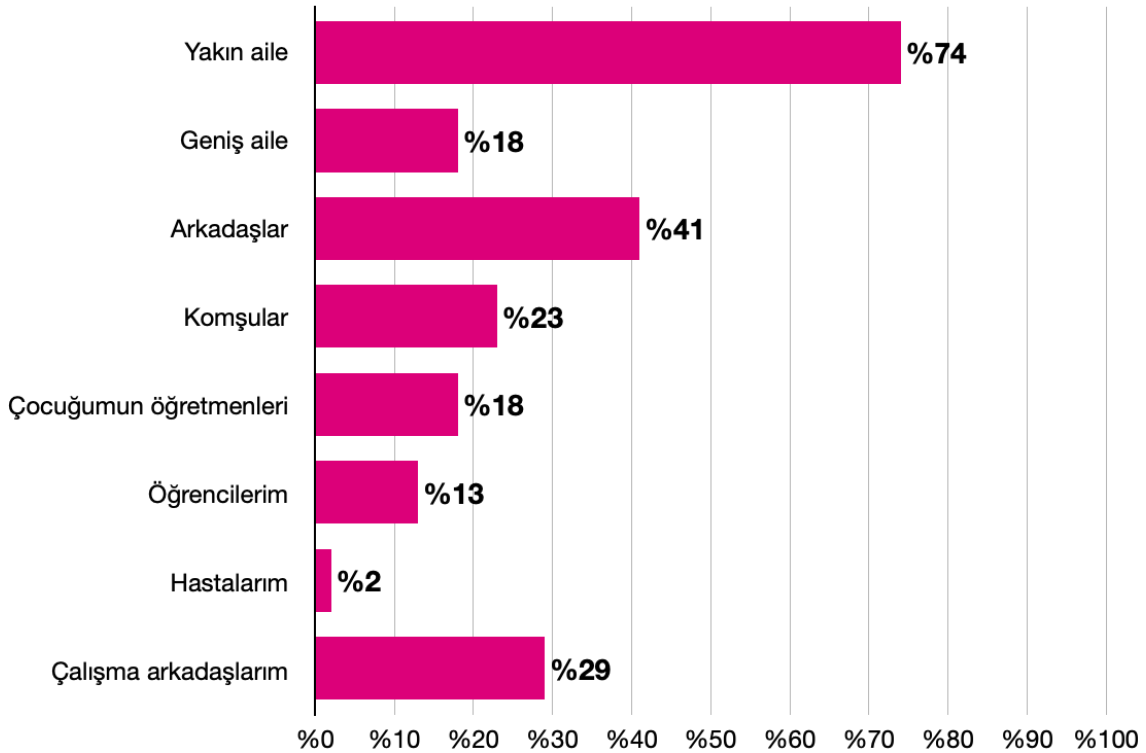
Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Sosyalleşme

Ebeveynler Sosyalleşme

Ebeveynlere Covid-19 kısıtlamaları sırasında kimlerle görüştikleri ve bu görüşmelerin hangi yöntemler (yüz yüze görüşme, mesajlaşma, sosyal medya aracılığıyla görüşme, telefon konuşması yapma gibi) aracılığı ile ve ne sıklıkta yapıldığı sorulmuştur. Ebeveynlerin görüştikleri kişileri öğrenmek için onlara çoklu seçim yapma imkanı tanınmıştır.

Grafik 6'da görüldüğü üzere, **Covid-19 kısıtlamaları sırasında katılımcıların %74'ü yakın aile üyeleriyle görüştüğünü belirtmiştir. Bunu %41 ile arkadaşlar, %29 ile çalışma arkadaşları ve %23 ile komşular** izlemektedir.

Grafik 6: Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Katılımcıların Görüştükleri Kişiler

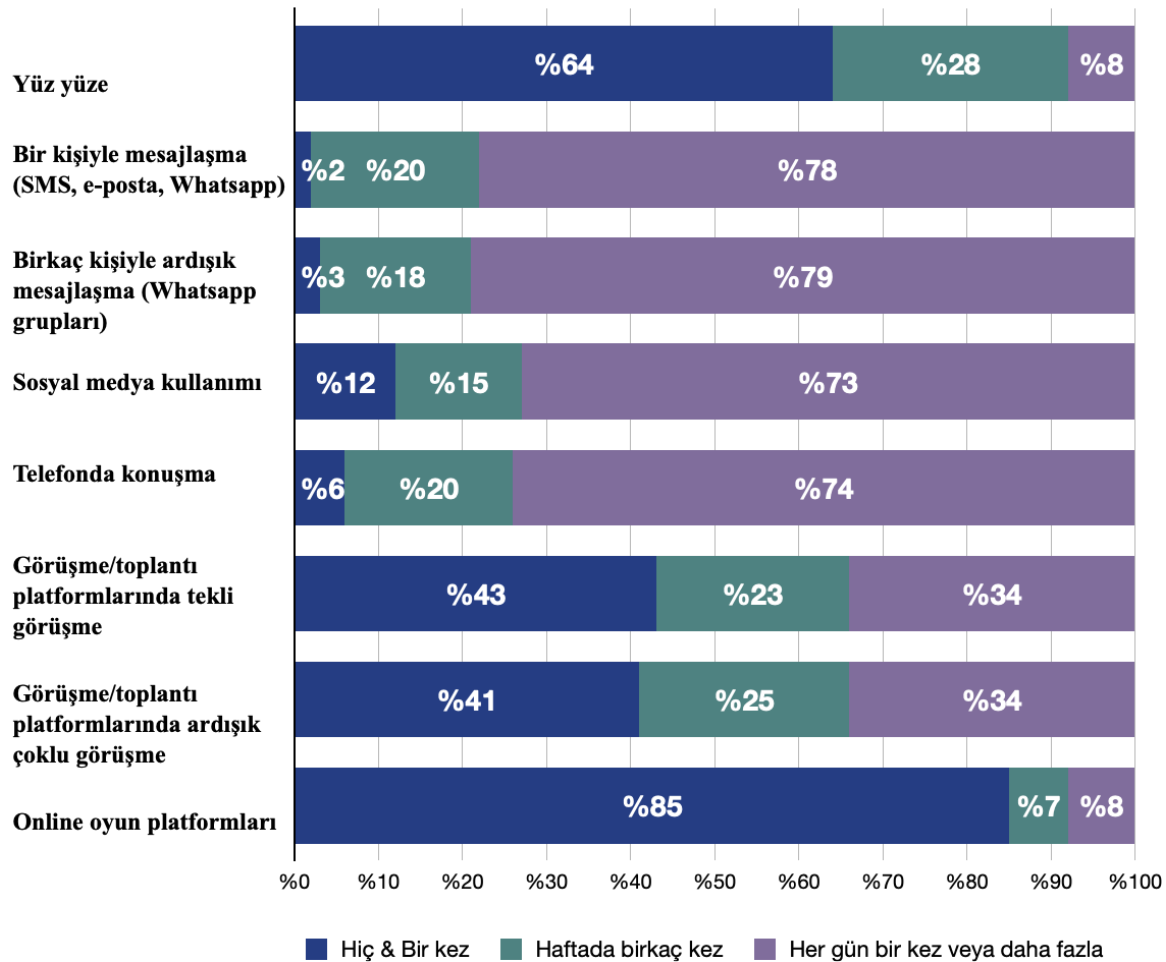

Katılımcılara salgın kısıtlamaları sırasında sosyalleşmelerini hangi yöntemler aracılığıyla gerçekleştirdikleri sorulmuştur. Katılımcıların çoğunlukla yüz yüze görüşmelerden imtina ettikleri ya da bunun sayısını asgari düzeyde tuttukları görülmektedir. Grafik 7'de görüldüğü üzere, **katılımcıların %64'ü yüz yüze görüşme hiç yapmadığını veya sadece bir defa yaptığını, %28'i haftada birkaç kez yüz yüze görüşme yaptığını, %8'i ise her gün bir ya da birden fazla yüz yüze görüşme yaptığını belirtmiştir. Ayrıca katılımcıların %78'sinin Covid-19 kısıtlamaları sırasında her gün bir kişiyle mesajlaştığı, %79'unun ise birkaç kişiyle ardışık mesajlaştığı** görülmektedir. Covid-19 kısıtlamaları süresince katılımcıların büyük

çoğunluğunun (%73) her gün bir kez veya daha fazla sosyal medya aracılığıyla iletişimini sürdürdüğü, %74'ünün görüşmelerini (her gün bir kez veya daha fazla) telefon üzerinden gerçekleştirdiği görülmektedir.

Covid-19 kısıtlamaları esnasında hayatımıza iş ve sosyal görüşmelerimiz için yoğun bir şekilde giren online görüşme platformlarının katılımcılar tarafından ne yoğunlukla kullanıldığı da sorulmuştur. Grafik 7'ye göre bu **görüşme/toplantı platformlarında tekli görüşme ve benzer platformlarda ardışık çoklu görüşmeyi her gün bir kere veya birden fazla yapanların oranı %34'tür.** Ebeveynlerin %85'inin ise online oyun platformlarında ya hiç vakit geçirmediikleri ya da haftada bir kez vakit geçirdikleri görülmektedir.

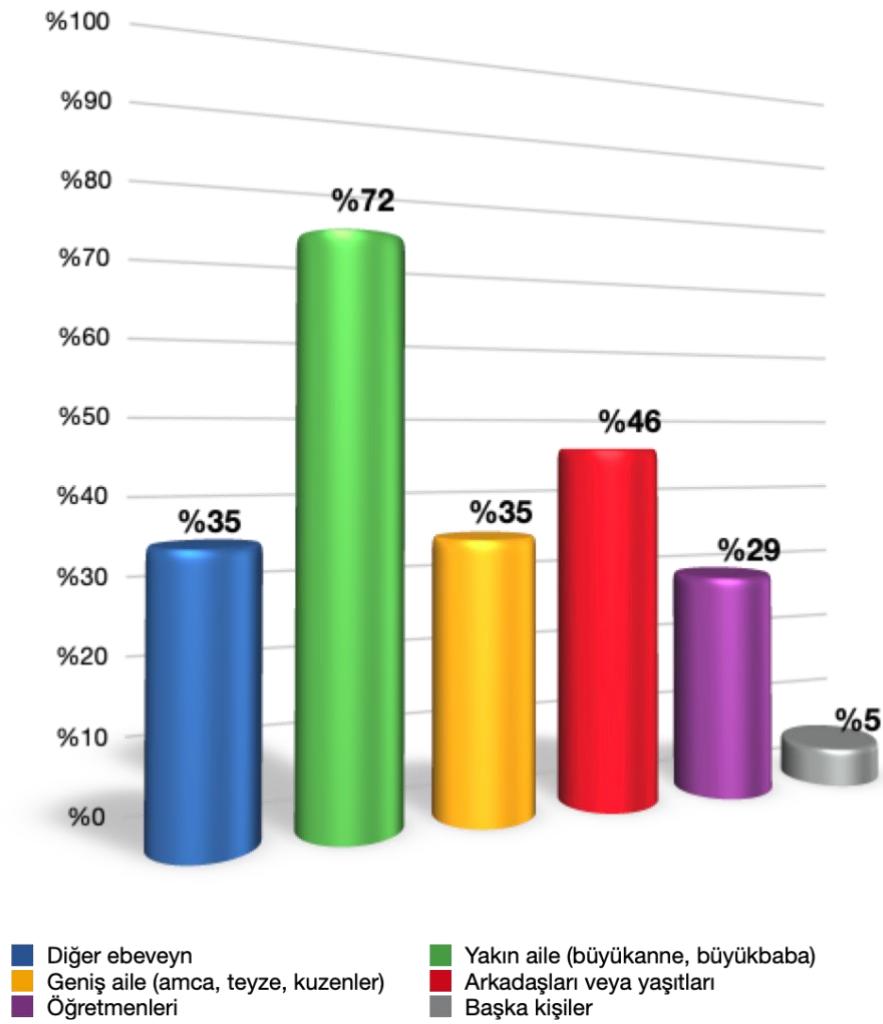
Grafik 7: Katılımcıların Covid-19 Kısıtlamaları Esnasında Sosyalleşme Yöntemleri ve Sıklıkları

Çocuklar Sosyalleşme

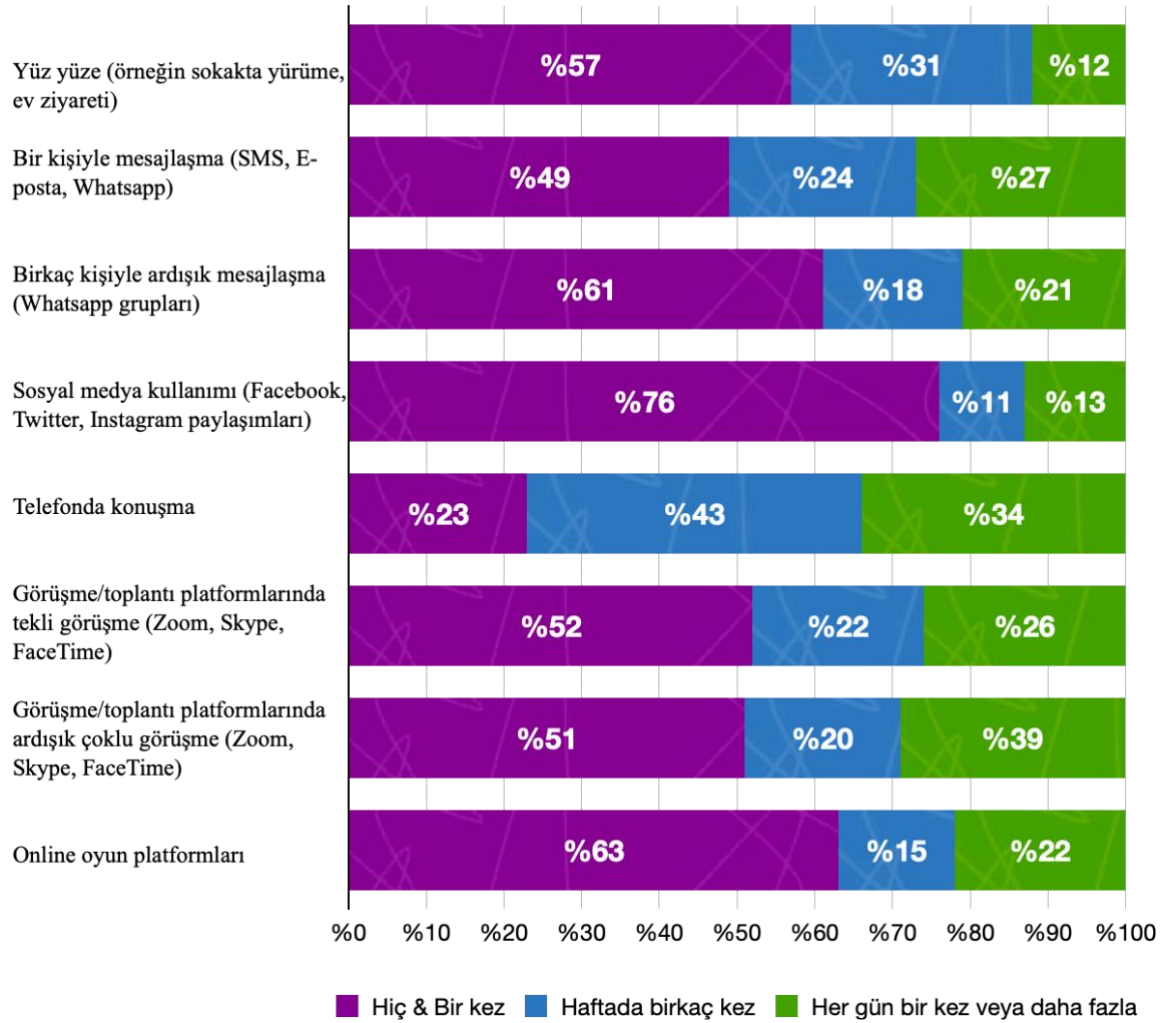
Ebeveynlerden aynı soruyu bu sefer çocukları için cevaplandırmaları istenmiştir. **Çocukların %72'si online platformları aile büyükleri ile iletişimde olmak için kullanmıştır. İkinci sırayı arkadaş ve yaşlıları almıştır (%46). Öğretmenleri ile iletişimde olanların oranı %29'da kalmıştır (Grafik 8).**

Grafik 8. Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Çocuklarının Görüştükleri Kişiler

Çocukların yüz yüze veya online platformları kullanarak iletişime geçtikleri insanların yanı sıra hangi sıklıkta iletişime geçtikleri de ebeveynlere sorulmuştur. Grafik 9’da görüldüğü üzere, **en sık kullanılan yöntem telefonla görüşme yöntemi olmuştur. Çocuklar haftada birkaç kez (%43), her gün bir kez veya daha fazla (%34) telefonla görüşme yoluyla aile üyeleri dışında kişilerle iletişime geçmiştir. Bunun tersine çocuklarda sosyal medya kullanımı en düşük yüzdeyi vermiştir (%76 hiç veya bir kez).** Çocukların yaş ortalamasının 6 olduğu dikkate alındığında bu seçimlerin gerekçesi anlaşılmaktadır.

Grafik 9: Çocukların Covid-19 Kısıtlamaları Esnasında Sosyalleşme Yöntemleri ve Sıklıkları

İKİNCİ BÖLÜM

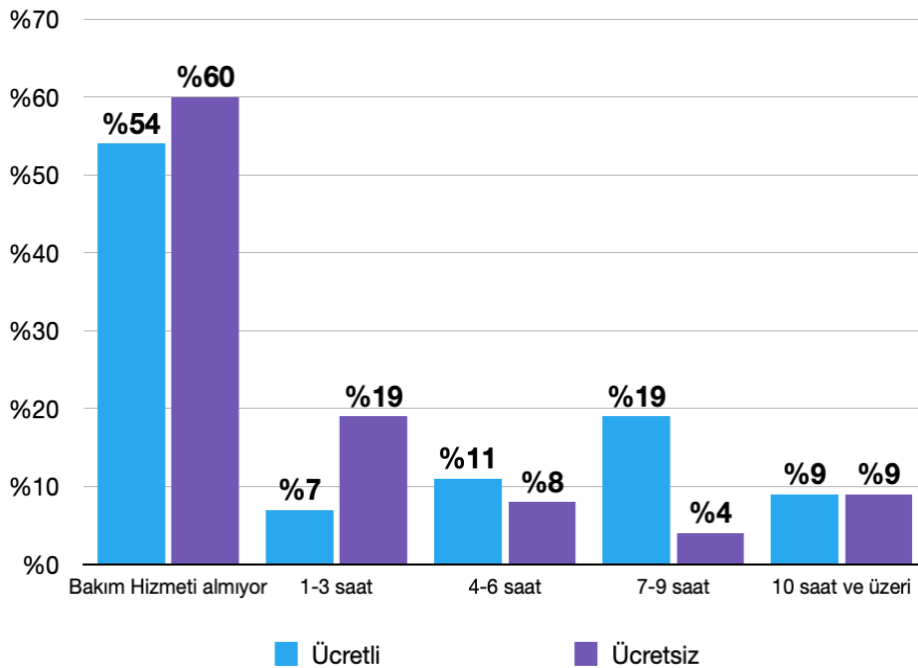
Covid-19 Öncesi ve Sırasında Çocuk Bakımı

Ebeveynlere Covid-19 öncesi dönemde normal bir haftada günde kaç saat ücretli ve ücretsiz çocuk bakımı hizmetlerinden yararlandıkları sorulmuştur. Ücretli bakım hizmetlerine örnek olarak bakıcı, eğitim veya oyun ablası/abisi gibi örnekler verilmiştir. Grafik 10'da görüldüğü üzere **ebeveynlerin %54'ü hiç ücretli hizmet almadığını, %7'si 1-3 saat arası ücretli hizmet aldığını, %11'i 4-6 saat ücretli hizmet aldığını ve %19'u 7-9 saat arası ücretli hizmet aldığını, %9'unun 10 saat ve üzeri ücretli hizmet aldığını belirtmiştir.**

Ayrıca ebeveynlere Covid-19 öncesi dönemde normal bir haftada günde kaç saat ücretsiz çocuk bakımı hizmetlerinden yararlandıkları da sorulmuştur. Ücretsiz bakım hizmetlerine örnek olarak büyükanne, büyükbaba, akraba ve komşu gibi örnekler verilmiştir. Yine Grafik 10'da görüldüğü üzere **ebeveynlerin %60'ı hiç ücretsiz çocuk bakım hizmeti almadığını, %19'u 1-3 saat, %8'i 4-6 saat, %4'ü 7-9 saat, %9'u 10 saat ve üzeri ücretsiz çocuk bakımından yararlandıklarını belirtmiştir.**

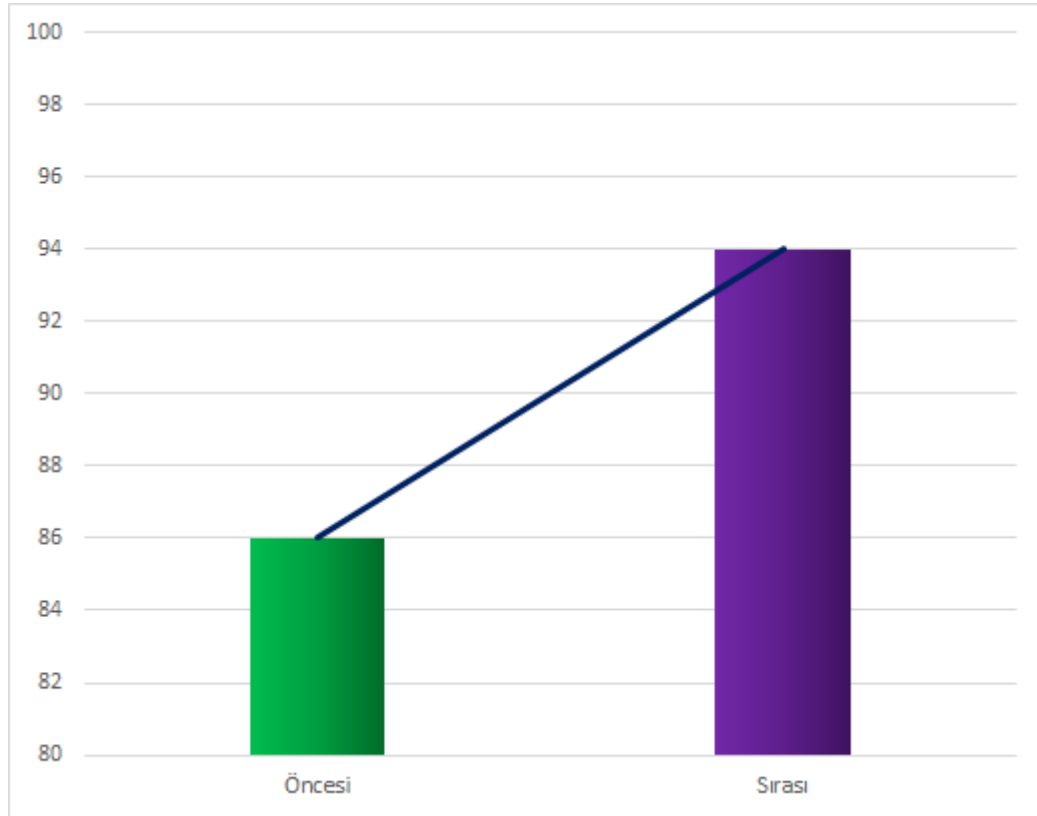
Covid 19 öncesi dönemde ücretli ve ücretsiz çocuk bakım hizmetleri karşılaştırıldığında ebeveynlerin en az %50'sinin herhangi bir bakım hizmetinden yararlanmadıkları görülmektedir.

Grafik 10: Covid 19 Öncesi Dönemde Ücretli ve Ücretsiz Çocuk Bakımı Hizmetleri (Saat/Gün)

Ebeveynlere Covid-19 kısıtlamaları öncesinde ve sırasında çocuklarının bakımı ve yetiştirilmesinde eşler arasındaki sorumluluk paylaşımına yönelik soru yöneltilmiştir. 100 üzerinden oluşturulan çizelgede sorumluluk miktarlarını belirtmeleri istenmiştir. **Covid-19 kısıtlamaları öncesinde çocukların bakımı ve yetiştirilmesinde %100 sorumluluk aldığını belirten ebeveyn oranı %31'dir. Covid-19 kısıtlamaları sırasında bu oranın %41'e yükseldiği görülmüştür.** Ayrıca Covid-19 kısıtlamaları öncesi %50'nin altında sorumluluk üstlendiğini belirten ebeveynlerin oranı %14 iken, Covid-19 kısıtlamaları sırasında bu oran %9'a düşmüştür. Kısıtlamalar öncesi hiç sorumluluk almadığını belirten ebeveynlerin oranı %2 iken, kısıtlamalar sırasında tüm ebeveynlerin sorumluluk aldığı görülmektedir. Grafik 11'de de görüldüğü üzere, Covid-19 kısıtlamaları sırasında ebeveynlerin sorumluluklarında, Covid-19 kısıtlamaları öncesi döneme göre anlamlı bir artış gerçekleştiği görülmüştür. Covid-19 öncesinde 100 üzerinden 86 olan ortalama, Covid-19 sırasında 94'e yükselmiştir.

Grafik 11: Covid-19 Kısıtlamaları Öncesinde ve Sırasında Çocuk Bakımı ve Yetiştirilmesinde Sorumluluk Alma

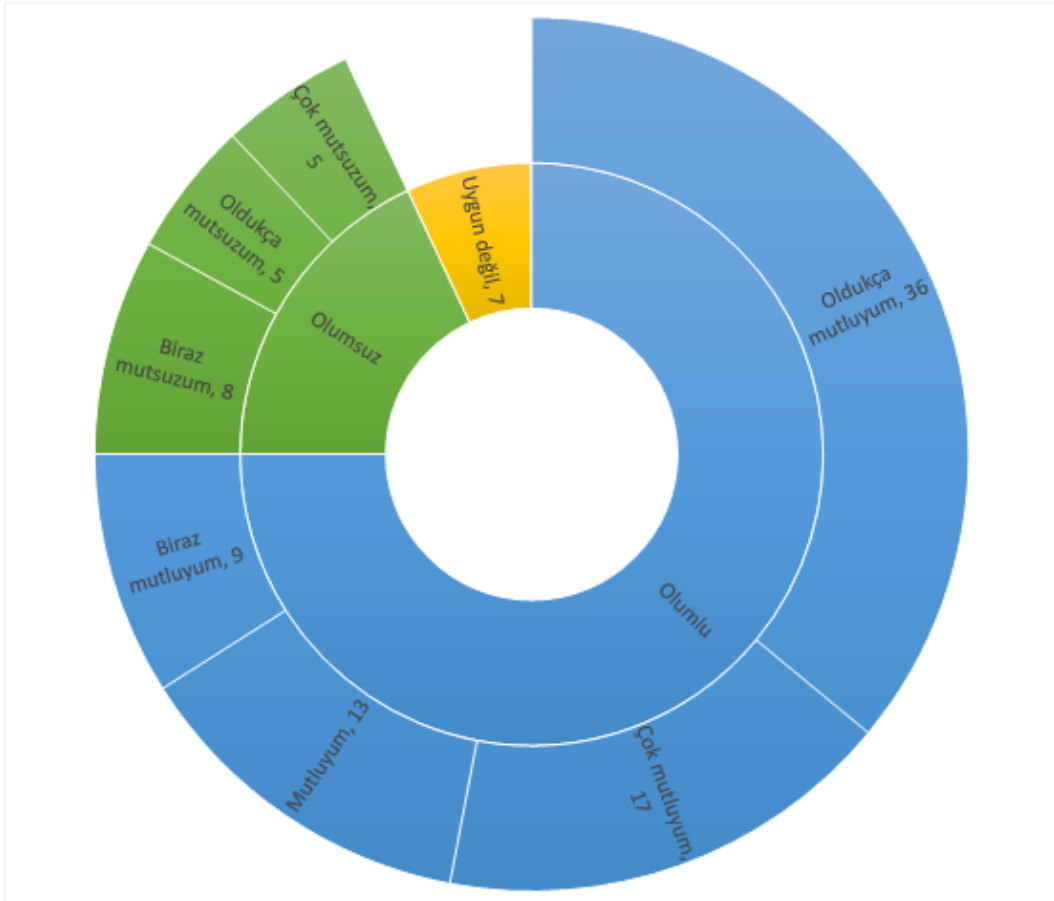

Eş ile İlişki

Covid-19 kısıtlamalarıyla birlikte evde fiziksel alan daha fazla paylaşılırken eşler birbirleriyle çok daha fazla zaman geçirmek durumunda kaldılar. Bu nedenle katılımcılara Covid-19 kısıtlamaları sırasında eşleriyle olan ilişkilerinde ne kadar mutlu oldukları sorulmuştur. Katılımcıların %7'si bu soruya kendilerine uygun olmadığı için cevap vermemiştir. Grafik 12'de görüldüğü üzere, bu soruya cevap veren ebeveynlerin %36'sı salgın kısıtlamaları sırasında eşi ile olan ilişkisinde oldukça mutlu olduğunu, %17'si çok mutlu olduğunu, %13'ü mutlu, %9'u ise biraz mutlu olduğunu belirtmiştir (Toplamda %75).

Pandemi kısıtlamaları esnasında eşi ile olan ilişkisinde kendini olumsuz duygularla ifade edenlerin oranı %18'tir. Bunlardan biraz mutsuz olduğunu ifade edenlerin oranı %8, oldukça mutsuz olduğunu belirtenlerin oranı %5 ve çok mutsuz olduğunu ifade edenlerin oranı %5'tir.

Grafik 12: Katılımcıların Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Eşleri ile Mutluluk Düzeyleri

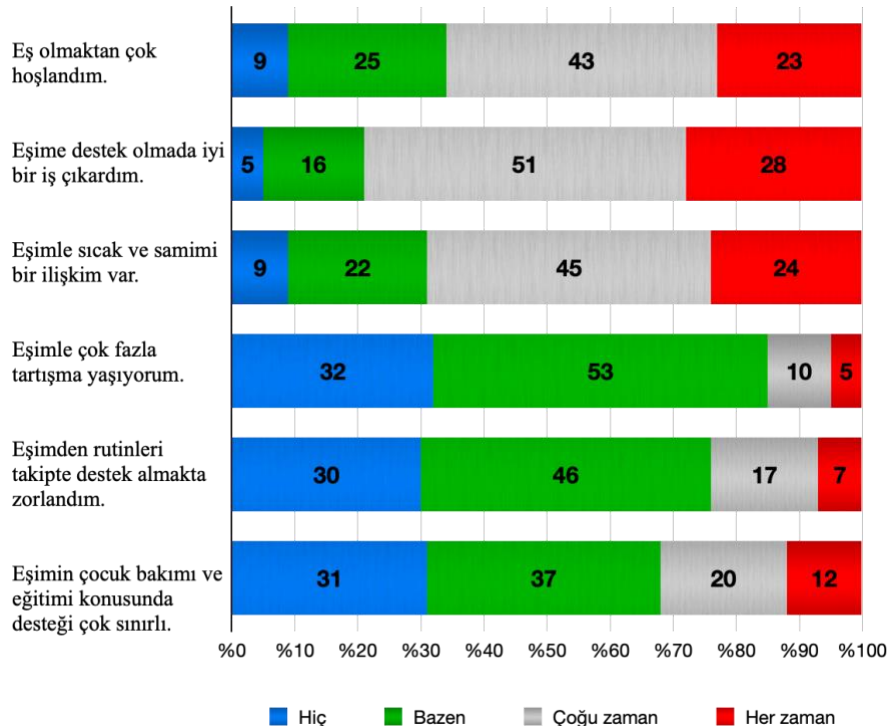

Katılımcılara **Covid-19 kısıtlamaları sırasında eşleri ile olan ilişkilerini** tanımlayacak sorular sorulmuştur. İki grup olarak tasarlanan bu soruların ilk grubunu ilişki algısı, ikinci grubu ise ilişki pratikleri oluşturmaktadır. İlişki algısı için eş olmaktan hoşlanma, eş olarak destek görme ve sıcak ve samimi bir ilişkiye sahip olma özelliklerine değinilmiştir. İkinci grupta ise tartışma yaşanması, rutinlerin takibinde ve çocuk bakımı ve eğitimi konusunda destek alınması konusunda sorular sorulmuştur.

İlk grup sorulara verilen cevaplara bakıldığında, bu sorulara katılımcıların %93'ü cevap vermiştir. Bu dönemde **eş olmaktan “çoğu zaman” hoşlandığını ifade edenlerin oranı %43’tür. Eşime destek olmadan iyi bir iş çıkardığını çoğu zaman olarak ifade edenlerin oranı %51’dir. Eşi ile bu dönemde çoğu zaman sıcak ve samimi bir ilişkisi olduğunu söyleyenlerin oranı %45’tir.**

İlişkilerin gerçekte yaşadığı zorluklarla ilgili sorularda ise ilişki algısındaki olumlu havanın devam ettiği, zorlukların “bazen” yaşandığının ifade edilme oranına bakıldığında anlaşılmaktadır. **Salgın kısıtlamaları döneminde eşyle “bazen” tartışma yaşadıklarını ifade edenlerin oranı %53, rutinlerin takibinde eşlerinden destek almakta bazen zorlandıklarını söyleyenlerin oranı %46, eşinin çocuk bakımı ve eğitimi konusunda desteğinin “bazen” çok sınırlı olduğunu düşünenlerin oranı ise %37’dir. Grubun genel eğilimlerine bakıldığında, %71’lik bir kısmın eşleriyle iyi geçindikleri (her zaman, çoğu zaman) bununla benzer oranda (%76) ya hiç ya da bazen sorun yaşadıklarını ifade ettikleri görülmektedir.**

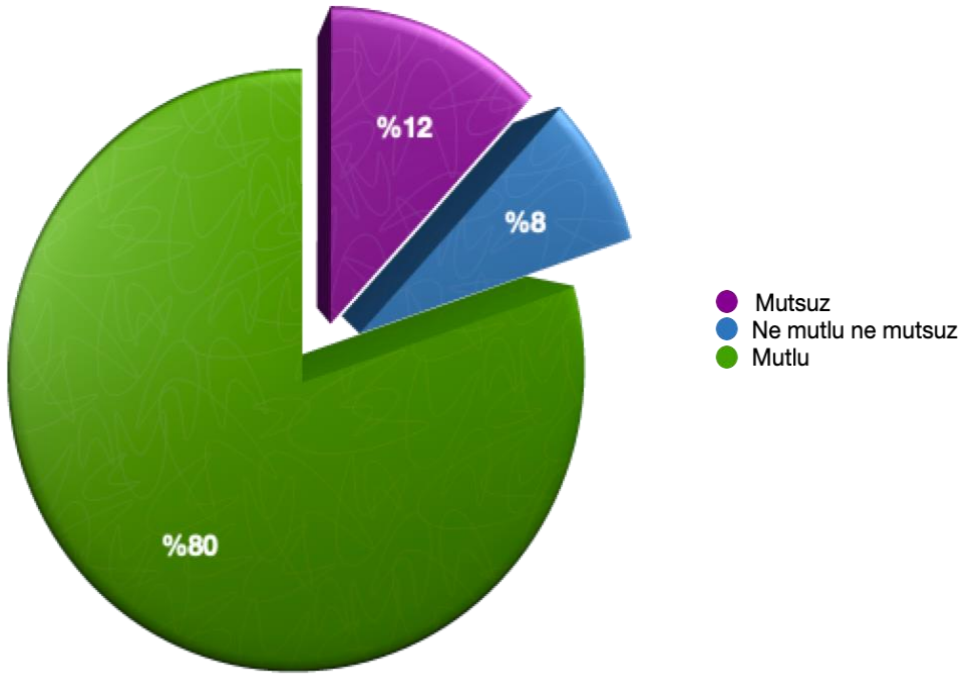
Grafik 13: Katılımcıların Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Eş ile Olan İlişkileri

Çocuk ile İlişki

Ebeveynlere ayrıca Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocuklarıyla olan ilişkilerinde ne kadar mutlu oldukları sorulmuştur. Grafik 14'te görüldüğü üzere, **ebeveynlerin %80'i çocuklarıyla olan ilişkilerinden mutlu olduklarını, %12'si ise mutsuz olduğunu belirtmiş; %8'i cevabını ne mutlu ne mutsuz olarak ifade etmiştir. Eşlerle ilişkili benzer soruda mutlu olduğunu belirtenlerin oranı %75'tir.**

Grafik 14: Katılımcıların Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Çocukları ile Mutluluk Düzeyleri

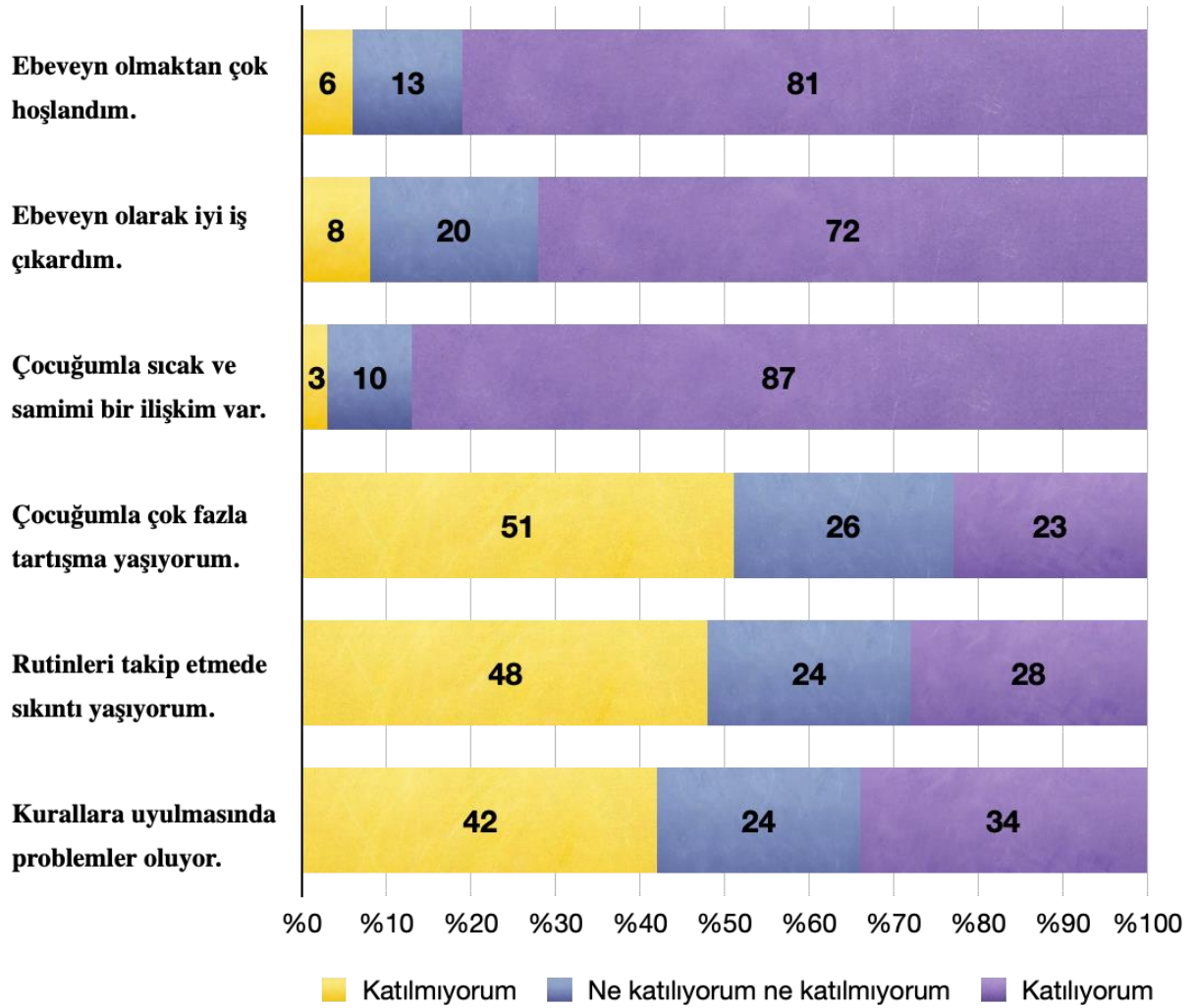

Yine katılımcılardan Covid-19 kısıtlamaları sırasında ebeveyn olarak kendilerini değerlendirmeleri istenmiştir. Eş ile ilişkiler için oluşturulan benzer bir algı ve pratikler gruplandırması çocuklarla olan ilişkilerde de geçerli olmuştur. Grafik 15'te görüldüğü üzere **çocuğuyla sıcak ve samimi bir ilişkisi olduğunu belirten ebeveynlerin oranı %87 olmuştur. %81'i ebeveyn olmaktan çok hoşlandığını, %72'si ise ebeveyn olarak iyi bir iş çıkardığını düşündüğünü ifade etmiştir.**

Ebeveynler, Covid-19 kısıtlamaları esnasında çocukları ile olan ilişkilerini ve ebeveynliklerini genel olarak olumlu değerlendirmelerine rağmen bu süreçte çocukları ile problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu süreçte **ebeveynlerin %34'ü çocukları ile olan ilişkilerinde kurallara uyulmasında problemler yaşandığını belirtmiştir. %28'i çocukları ile birlikte rutinleri takip etmede sıkıntı yaşadığını belirtirken, %23'ü çocuğuyla çok fazla tartışma yaşadığını ifade etmiştir.**

Grubun genel eğilimlerine bakıldığında, %80'lik bir kısmın çocukları ile iyi geçindikleri bununla beraber %47'lik kısmının ise çocuklarının davranışları ile ilgili sıkıntı yaşamadıklarını ifade ettikleri görülmektedir.

Grafik 15: Katılımcıların Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Çocuk ile Olan İlişkileri

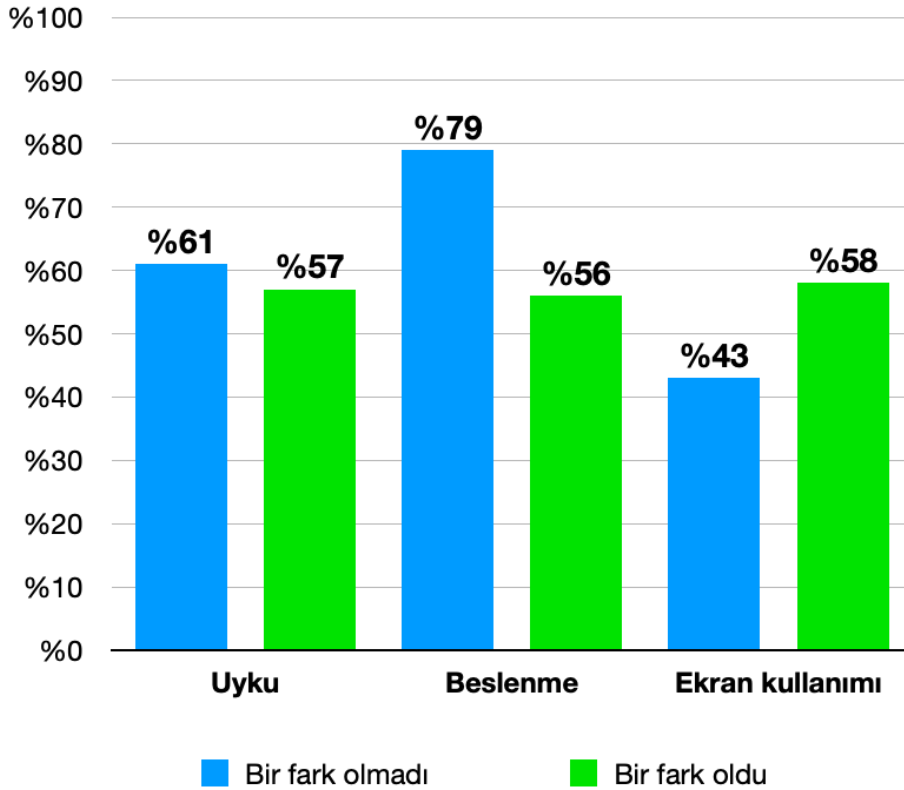

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Covid-19 Sürecinde Çocukların Alışkanlıklarındaki Değişimler

Ebeveynlere çocuklarının **beslenme, uyku, egzersiz ve ekran kullanımı ile ilgili alışkanlıklarında Covid-19 öncesine kıyasla farklılıklarla** ilgili sorular sorulmuştur. Durumlarına uygun olan çoklu seçenekleri işaretleme imkanı verilmiştir. Örneğin bir ebeveyn beslenmeyle ilgili sorulan soruya çocuğunda bir fark gözlemediğini hem çocuğunun farklı zamanlarda beslendiğini ve öğün atladığını hem de çok fazla abur cubur tükettiğini işaretleyebilmiştir. Verilen cevaplar gruplandırıldığında, Grafik 16'da görüldüğü üzere, **ekran kullanımı konusunda farkın olduğu yönünde fikir beyan edenlerin oranının fark olmadığını söyleyenlere kıyasla %15 oranında geçtiği** söylenebilir. **Beslenme ve uyku konusunda ise bir fark olmadığını ifade edenlerin oranları, olduğunu ifade edenlere kıyasla daha yüksek olduğu** ifade edilebilir. Cevapların detayları başlıklar altında aşağıda verilmiştir.

Grafik 16. Covid-19 Sürecinde Çocukların Alışkanlıklarındaki Değişimler

Uyku

Ebeveynlerin yüzde 37'si çocuklarının uykusunda bir fark olmadığını, aynı saatte yatıp kalktıklarını ifade etmiştir. Çocuklarının uykusunda bir fark olmadığını, toplamda uyku miktarının aynı olduğunu söyleyen ebeveynlerin oranı %23,5'tir.

Çocuklarının uyku saatlerinde bir fark olduğunu ve yatma-uyanma saatlerinin normalden daha geç olarak değiştiğini belirten ebeveynlerin oranı %41,5'tur. Covid-19 kısıtlamaları ile birlikte çocuklarının normalden daha uzun uyduğunu belirten ebeveynlerin oranı %4, çocuklarının normalden daha kısa uyduğunu belirtenlerin oranı ise %6,5'ta kalmıştır. Çocuklarının geceleri uyanmaya başladığını belirtenlerin oranı ise yalnızca %5 olmuştur. **Genel bir değerlendirme yapıldığında, çocukların uyku düzenlerinde bir fark olmamakla birlikte yatma veya uyanma saatlerinin daha geç olduğu yönünde bir yorum yapılabilir.**

Beslenme

Ebeveynlere pandemi kısıtlamaları esnasında çocuklarının beslenmesinde bir fark olup olmadığı sorulmuştur. **Katılımcıların %55'i çocuklarının beslenme düzeninde bir fark olmadığını, benzer miktarda beslendiğini ifade etmiş, %24'ü yine çocuklarının benzer zamanlar ve sıklıkta yemek yediğini ifade etmiştir.**

Çocuklarının beslenme düzeninde bir fark olduğunu, farklı zamanlarda beslendiğini ve öğün atladığını ifade eden ebeveynlerin oranı %16 iken çocuklarının öğün artırdığını söyleyenlerin oranı %9 olmuştur. Çocuklarının normalden daha fazla yemek yediğini ifade eden ebeveynlerin oranı %8 iken normalden daha az yemek yediğini belirtenlerin oranı %5'tir. Son olarak, bu dönemde çocuklarının çok fazla abur cubur tükettiğini ifade edenlerin oranı ise %17 olmuştur. Genel anlamda çocukların beslenme ile ilgili pandemi sonrasında öncesine kıyasla bir fark yaşanmadığı yorumu yapılabilir.

Ekran kullanımı

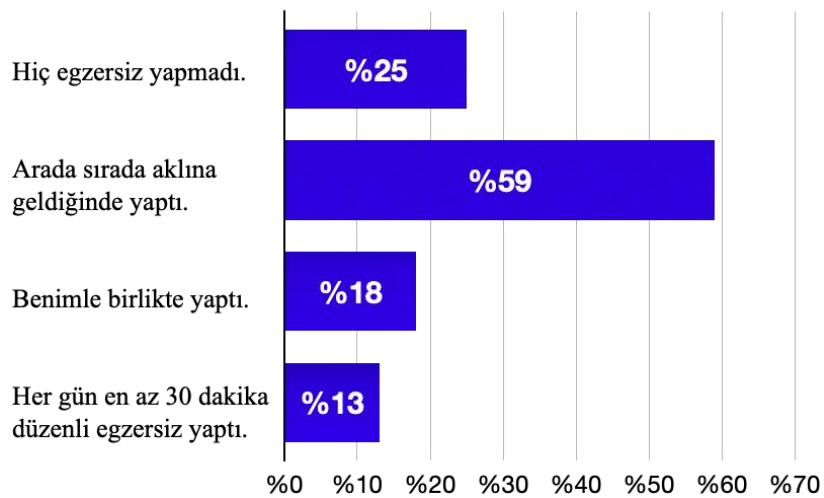
Araştırmaya katılan ebeveynlere çocuklarının çevrimiçi dersler dışında ekran sürelerinde ve kullandıklarında bir farklılık olup olmadığı soruldu. **Katılımcı ebeveynlerin %43'ü çocuklarının ekran kullanımında bir fark olmadığını belirtirken, %49'u çocuklarının ekran kullanımında bir fark olduğunu, çocuklarının ekranı çok daha fazla ve farklı şekillere kullandıklarını belirtmiştir.** Bu süreçte çocuklarının ekranı çok daha az kullandığını ifade eden ebeveynlerin oranı ise %10 olmuştur. Bu bulgular **çocukların ekran kullanımında pandemi öncesine kıyasla farklılık olduğu veya olmadığı yönünde benzer oranların söz konusu olduğu** söylenebilir. **Uyku ve beslenmeye kıyasla farklılık olduğu yönünde beyanın daha fazla yapıldığı** da bu yoruma eklenebilir.

Egzersiz

Ankete katılan ebeveynlerin %25'i çocuklarının pandemi kısıtlamaları esnasında **hiç egzersiz yapmadığını belirtmiştir. %59'u çocuklarının ara sırada aklına geldiğinde egzersiz yaptığını, %18'i çocuklarının kendileri ile birlikte egzersiz yaptığını ve sadece %13'ü çocuklarının her gün en az 30 dakika düzenli egzersize vakit ayırdığını** belirtmiştir (Grafik 17).

Grafik 17. Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Çocukların Egzersiz Yapma Durumları

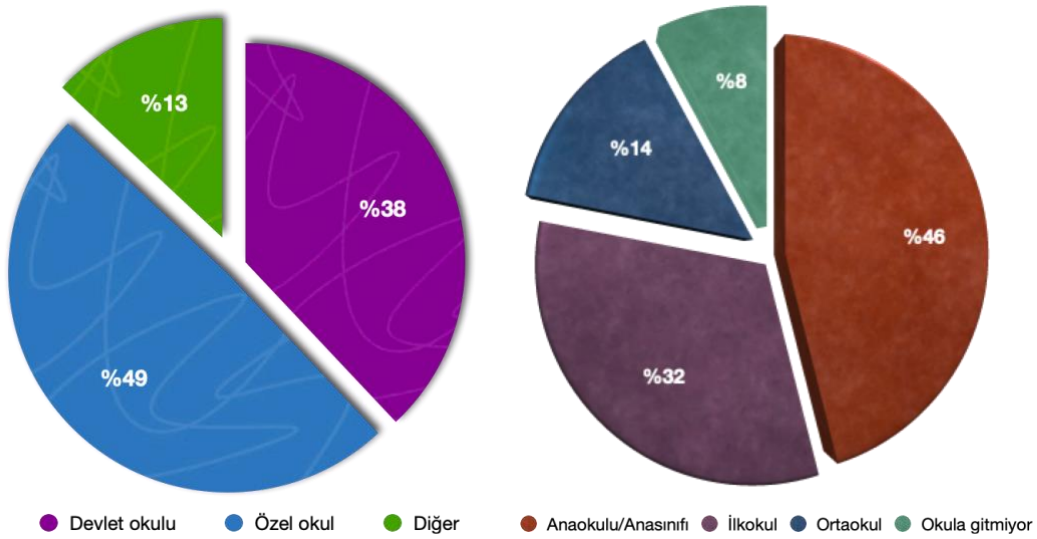
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çocukların Eğitimi

Covid-19 salgının hayatlarımıza getirdiği değişikliklerin en önemlilerinden biri okulların yüz yüze eğitime ara vermesi ve ikinci yarının hemen hemen tamamında, her kademede çeşitli imkanlar ve yollarla uzaktan/çevrimiçi eğitime geçilmiş olmasıdır. Bu durum da aile dinamiklerinde değişiklik meydana getirme potansiyelini doğurmuştur.

Öncelikle yaşanan farklılıkları anlayabilmek için ebeveynlere çocukların salgın öncesindeki okula gitme durumu ve gittikleri okulun türü sorulmuştur. Araştırmaya katılan ebeveynlerden 4-12 yaş aralığında birden fazla çocukları var ise, en küçük çocuklarını düşünerek soruları cevaplamaları istenmiştir. Bu çocukların yaş ortalaması 6'dır. **Çalışmaya katılan ebeveynlerin % 92'si çocuklarının yüz yüze eğitime ara verilmeden önce okula gittiğini belirtmiştir. Çocukların gittiği okul türlerinde özel okul % 49, devlet okulu ise % 38 olarak yer almaktadır.** Kalan % 13 ise azınlık okulu, çocuk kulübü, ebeveyn kooperatifi, konservatuar, kurum kreşi, yarı özel okullara gitmektedir (Grafik 19).

Grafik 19-20: Çocukların Devam Ettiği Okul Türü ve Eğitim Kademesi

Okula giden çocukların % 68,7'si okula tam gün, % 22'si okula yarım gün gitmektedir. Kalan çocuklar ise oyun grubuna katılmaktadır (%9,3). Çocukların gittiği okul kademesine bakıldığında % 46,4'ünün anaokulu/anasınıfı, % 31,6'sının ilkokul ve % 13,6'sının ise ortaokul olduğu görülmektedir (Grafik 20).

Covid-19 ve Eğitim

Katılımcılardan Covid-19 kısıtlamaları esnasında çocuklarıyla birlikte olma ve çocuklarının eğitim ve öğrenmesine yönelik belirli durumları değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların genelde **Covid-19 sürecinde endişeli olmakla birlikte, hem kendi hem de okulların yeterlilikleri ile ilgili olumlu fikirlere sahip oldukları söylenebilir.**

Ebeveynlerin çocuklarının eğitim durumları ile ilgili sorulan sorulara verdiği yanıtlara bakıldığında, **katılımcıların % 54'ünün okulların kapanmasının çocuğunun eğitimi üzerinde etkisinden endişe duyduğunu** ifade etmesi ile birlikte bir kısım ebeveyn de **evde eğitim konusunda çocuklarını desteklerken kendini rahat hissettiklerini (% 50) belirtmiştir.** Okulların kapanmasından endişe duymayanların oranı %30 iken, **evde eğitim konusunda kendini rahat hissetmeyen ya da bu konuda emin olmayan ebeveynlerin oranı ise %50'dir.** Katılımcıların %61'i kısıtlamaların yoğun olduğu süreçte çocuğuyla evde birlikte daha çok vakit geçirmenin ve çocuğunun eğitimi ile ilgili daha çok bilgi edinmiş olmanın faydalı olduğunu ifade etmiştir.

2 Ebeveynden 1'i;

- Okulların kapanmasından endişe duyduğunu paylaştı
- Evde eğitim yaparken kendini iyi hissetmediğini belirtti.

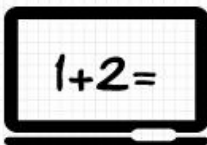

Ebeveynlerin okulların süreç içindeki desteğinden memnun oldukları söylenebilir. Bu olumlu görüşün tersine, **her 3 ebeveynden biri online eğitimin işe yararlılığı üzerine şüphe taşıdıklarını** ifade etmiştir. Ebeveynlerin yarısından fazlası (% 62) yüz yüze eğitimin yapılamadığı dönemde çocuklarının okulunun evde neler yapılması gerektiği ile ilgili açık yönergeler verdiğini belirtmiştir. Katılımcıların % 65'i çocuklarının okullarının evde yapılması için uygun çalışmalar sunduğunu ifade etmiştir. Ebeveynlerin %34'ü çocuklarının aldığı online eğitimin bir işe yaramadığını/etkili olmadığını düşünmektedir (Grafik 21).

%65

Okullar ev için uygun çalışmalar sundu.

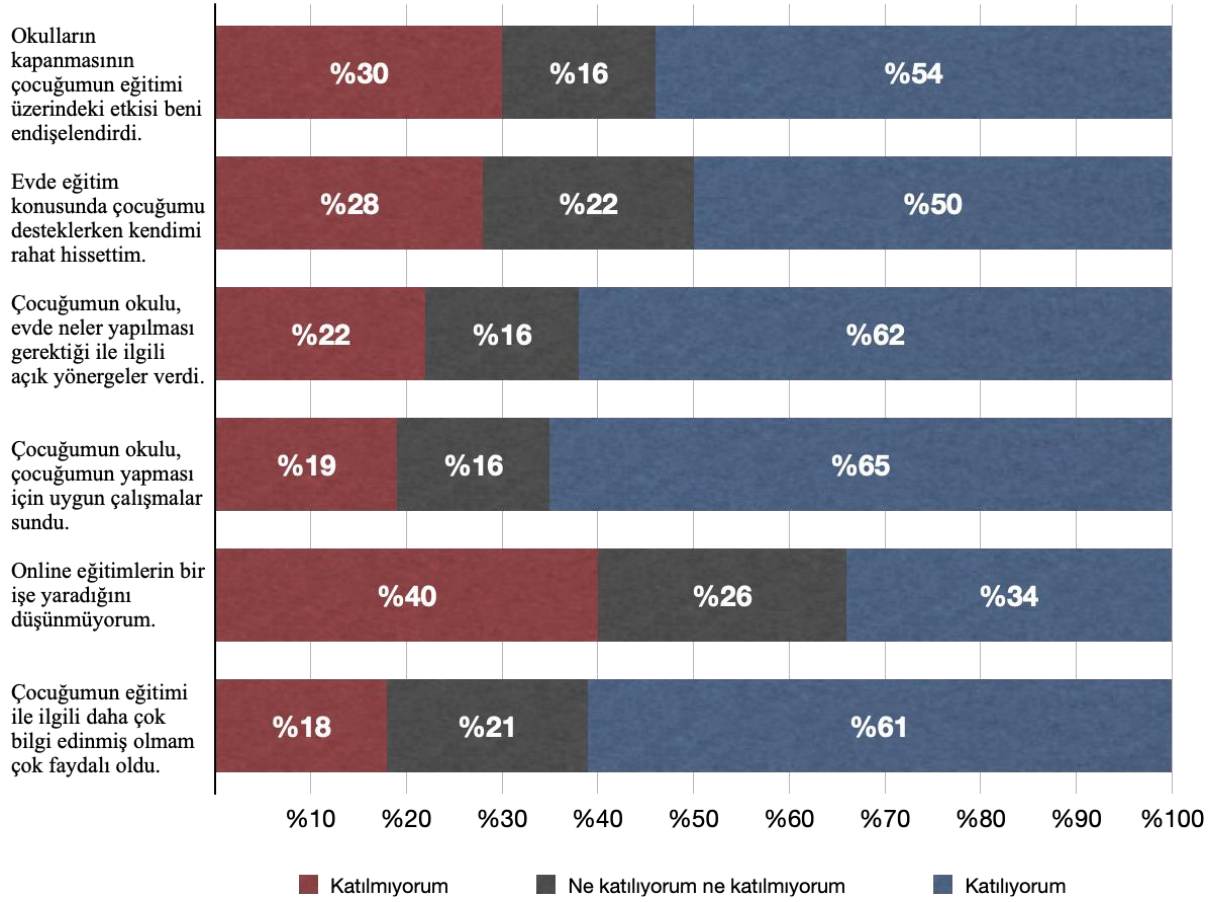

%34

Online eğitim işe yaramadı.

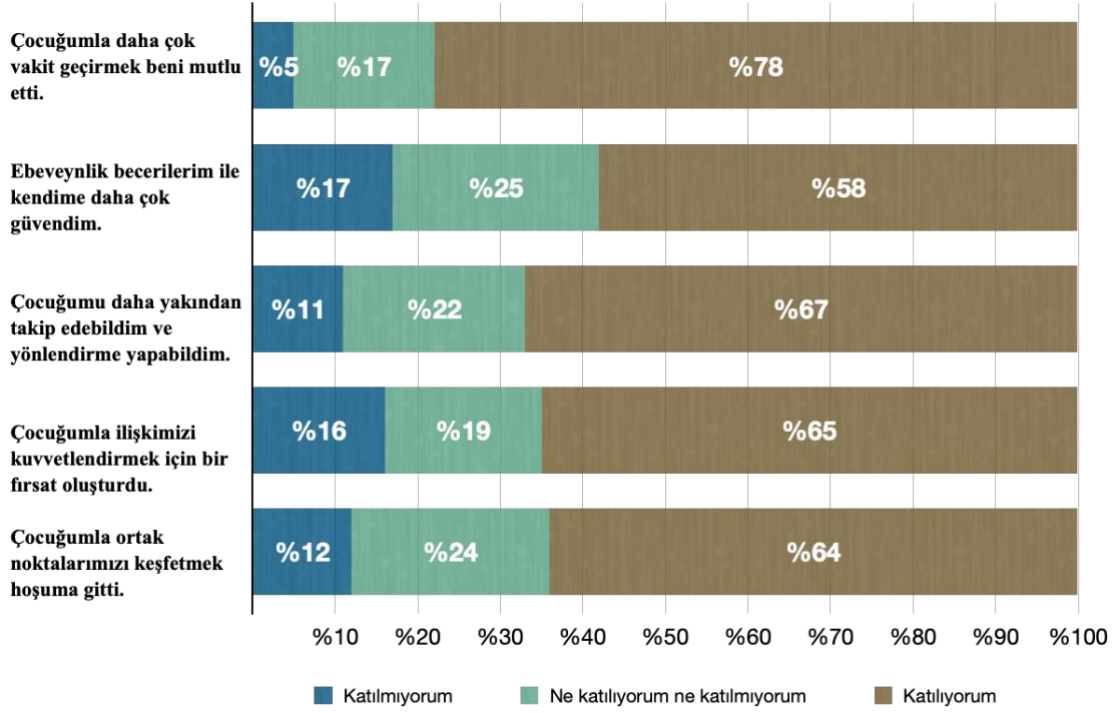
Grafik 21. Covid-19 Sürecinde Ebeveynlik, Okul ve Online Eğitim

Çocuk ile Birlikte Geçirilen Zaman

Covid-19 salgını önlemlerinin yoğun olduğu süre boyunca ebeveynlerin çocukları ile geçirdikleri zamanı değerlendirmeleri istenmiştir. Grafik 22’de görüldüğü üzere, **katılımcıların %78’i çocuğuyla daha çok vakit geçirmenin onları mutlu ettiğini belirtmiştir.** Çocuğunu daha yakından takip edebildiğini ve yönlendirme yapabildiğini belirten ebeveynlerin oranı %67’dir. Covid-19 önlemlerinin yoğun olduğu zaman zarfında birlikte geçirilen zamanın çocuğuyla ilişkisini kuvvetlendirmek için bir fırsat oluşturduğunu düşünen katılımcıların oranı ise %67. Bu süreçte çocuğuyla ortak noktalarını keşfetmenin onları mutlu ettiğini söyleyen ebeveynlerin oranı da yarıdan fazla; %64. Katılımcıların yine yarısından fazlası (%58) bu süre boyunca ebeveynlik becerileri ile ilgili kendine daha çok güvendiğini ifade etmiştir. Bu olumlu tablonun diğer bir tarafında da her üç ebeveyninden birinin bu olumlu duyguları ya yaşamadığı ya da yaşayıp yaşamadığı konusunda emin olmadığı görülmektedir. Bu durumda, **birinci raporda beyan edilen her üç ebeveyninden birinin pandemi sürecinde olumsuz duygular yaşadıkları yönündeki bulguyla benzerlik göstermektedir. Benzer şekilde, bu noktada her üç ebeveyninden birinin çocuklarıyla ilişkilerinde sorunlar yaşadıklarını (kurallara uyulması, rutinlerin takibi, tartışma yaşanması) beyan ettiklerine dair bulguların da altının çizilmesi önemlidir (Sayfa 16).**

Grafik 22. Covid-19 Kısıtlamaları Esnasında Çocukla Geçirilen Zamanla İlgili Görüşler

Covid-19 Sürecine Dair Görüşler

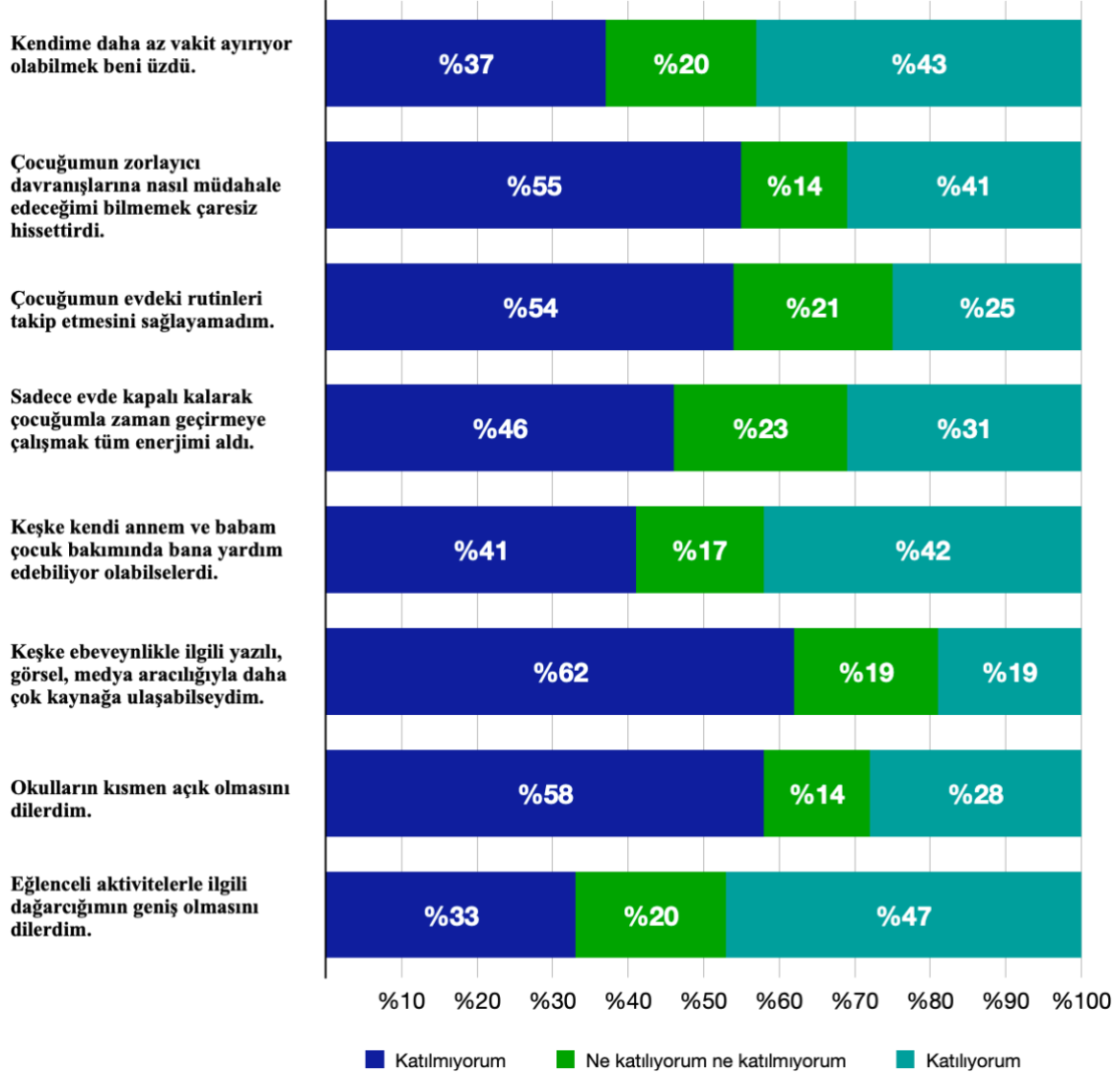
Covid-19 Aile araştırmasına katılan ebeveynlerden salgın kısıtlamalarının yoğun olduğu dönemde yaşadıklarını değerlendirmeleri istenmiştir. Bu süreçte kendilerine veya çocuklarına yeterince vakit ayırıp ayırmama konusundaki duyguları, çocuklarının davranışlarını yönetme konusundaki fikirleri, yaşadıkları sorunlar karşısında destek mekanizmalarına ihtiyaç duyup duymadıklarına yönelik görüşlerine yer verilmiştir. Grafik 23'te görüldüğü üzere, **katılımcı ebeveynlerin önemli bir kısmı (%43) bu süreçte kendine daha az vakit ayırıyor olmanın üzülmelerine neden olduğunu belirtmiştir. Evde kapalı kalarak çocuğuyla zaman geçirmeye çalışmanın kendisinin tüm enerjisini aldığını söyleyenlerin oranı %31'dir.**

Ebeveynlerin %41'i bu dönemde çocuklarının zorlayıcı davranışları olduğunda buna nasıl müdahale edeceğini bilmemenin kendilerini çaresiz hissettirdiğini ifade etmiştir. Buna karşılık, çocuğunun evdeki rutinleri takip etmesini sağlayamadığını ifade eden ebeveynlerin oranı ise %25'dir.

Sorunlara karşı destek mekanizmalarına ihtiyaç duymakla ilgili sorulan sorulara verilen cevaplar şu şekilde olmuştur. Kendi ebeveynlik kaynaklarının (eğlenceli aktiviteler bilmek) daha geniş olmasını dileme oranı %47 ile en yüksek oran olmuştur. Kendi ebeveynlerini destek olarak yanlarında olmasını dilemek ikinci sıraya yerleşmiştir (%42). Sonraki sırayı okullar alırken (%28), en son sırayı uzman desteği olarak adlandırılabilir yazılı, görsel ve medya kaynakları almıştır (%19). Destek mekanizmasına yönelik görüşler değerlendirildiğinde, Covid-

19 sürecinde ebeveynlere sıklıkla sunulan bu tür yazılı, görsel ve sosyal medya platformlarında (özellikle Instagram canlı yayınları) ifade edilen görüş ve bilgilerin olduğu gerçeğini ifade etmekte fayda vardır.

Grafik 23. Katılımcıların Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Kendileri, Çocukları ve Destek Mekanizmaları Hakkındaki Görüşleri

Covid-19 Öncesi ve Sırasındaki Duygu ve Davranış Durumları

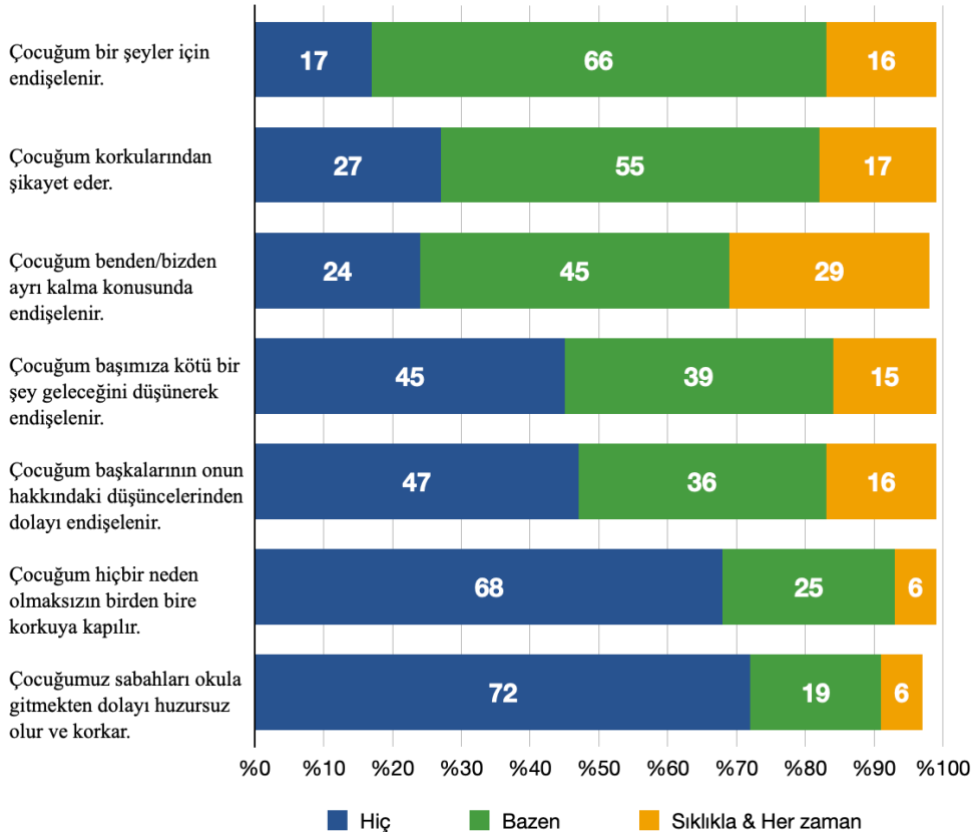
Çocuklarda Yaşanan Genel Korku ve Endişe

Katılımcı ebeveynlerin **Covid-19 kısıtlamaları öncesinde** çocuklarının yaşadıkları korku ve endişeleri hakkında görüşleri alınmıştır. Grafik 24'te görüldüğü üzere, ebeveynlere **çocukları tarafından en çok ifade edilen endişenin ebeveynden ayrı kalma endişesi olduğu (bazen %45, sıklıkla/her zaman %29) görülmektedir.** Çocukların genel endişelenme ve korku hissetme oranlarının da yüksek olduğu söylenebilir. **Bir şeyler için endişelenme (bazen %66, sıklıkla %16), bir şeylerden korkma (bazen %55, sıklıkla %17)** olarak ifade edilmiştir.

Çocukların yarısının bazen veya sıklıkla başlarına kötü bir şey geleceğinden (sırasıyla %39, %15) veya başkalarının onun hakkındaki düşüncelerinden dolayı endişelendiği (sırasıyla %36, %16) ebeveynler tarafından ifade edilmiştir.

Korkular endişelere göre nispeten daha az ifade bulan duygular olarak öne çıkmaktadır. Yüzde 68 oranında ebeveyn çocuğunun korkuya kapılma, %72'si ise sabahları okula gitmekten dolayı huzursuzluk ve korku yaşamadığını belirtmiştir. Bu durumlar için cevap verme seçeneklerinden biri de uygun değil seçeneğidir. İki ile 10 kişi arasında uygun değil seçeneği işaretlenmiştir.

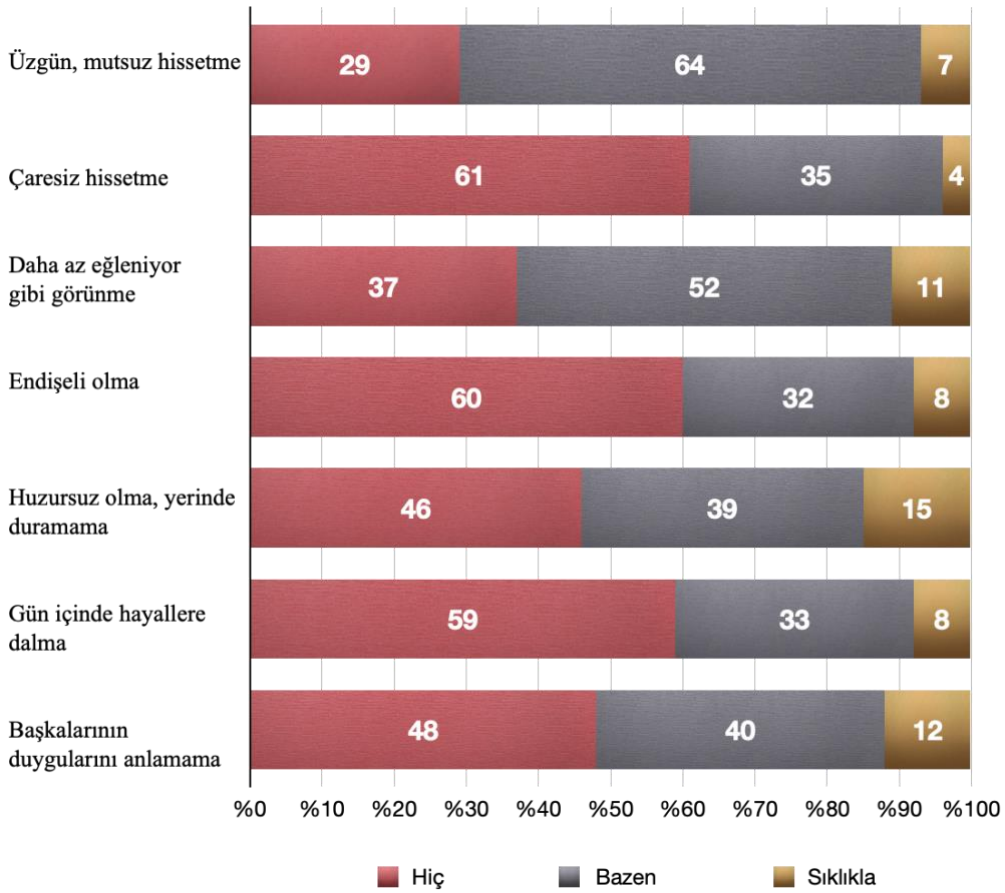
Grafik 24. Covid-19 Öncesi Çocukların Yaşadığı Korku ve Endişe

Genel Davranışlar ve Duygu Durumları

Çocukların genel korku ve endişe duygu durumu ile ilgili bilgi edinilmesi ile birlikte Covid-19 kısıtlamalarının duygu ve davranışlar üzerinde farklılığa yol açıp açmadığına yönelik izlenim edinilmeye çalışılmıştır. Grafik 25'te görüldüğü üzere, çocukların olumsuz duyguları sıklıkla yaşadığına dair ebeveyn görüşlerinin yüzdeleri 15'in altındadır. Ebeveynlerin cevaplarına göre, **her üç çocuktan biri yedi duygu durumundan üçünü (çaresiz hissetme (%61), endişeli olma (%60), gün içinde hayallere dalma (%59)), her iki çocuktan biri yedi duygudan ikisini (başkalarının duygularını anlamama (%48) ve huzursuz olma/yerinde duramama (%46)) deneyimlemiştir. Buna karşılık "bazen" hissedilen duygunun üzgün olma (daha çok üzgün/mutsuz hissetme (%64) ve daha az eğleniyor gibi görünme (%52)) daha yüksek oranda olduğu görülmektedir.** Dikkati çeken bir durum ise ebeveynlere göre çocuklarının yaşadıkları endişe durumlarının Covid-19 öncesi oranının (hiç %17, bazen %66, sıklıkla %16) Covid-19 nedeniyle evde kalma günlerindeki orana göre (hiç %60, bazen %32, sıklıkla %8) yüksek olmasıdır.

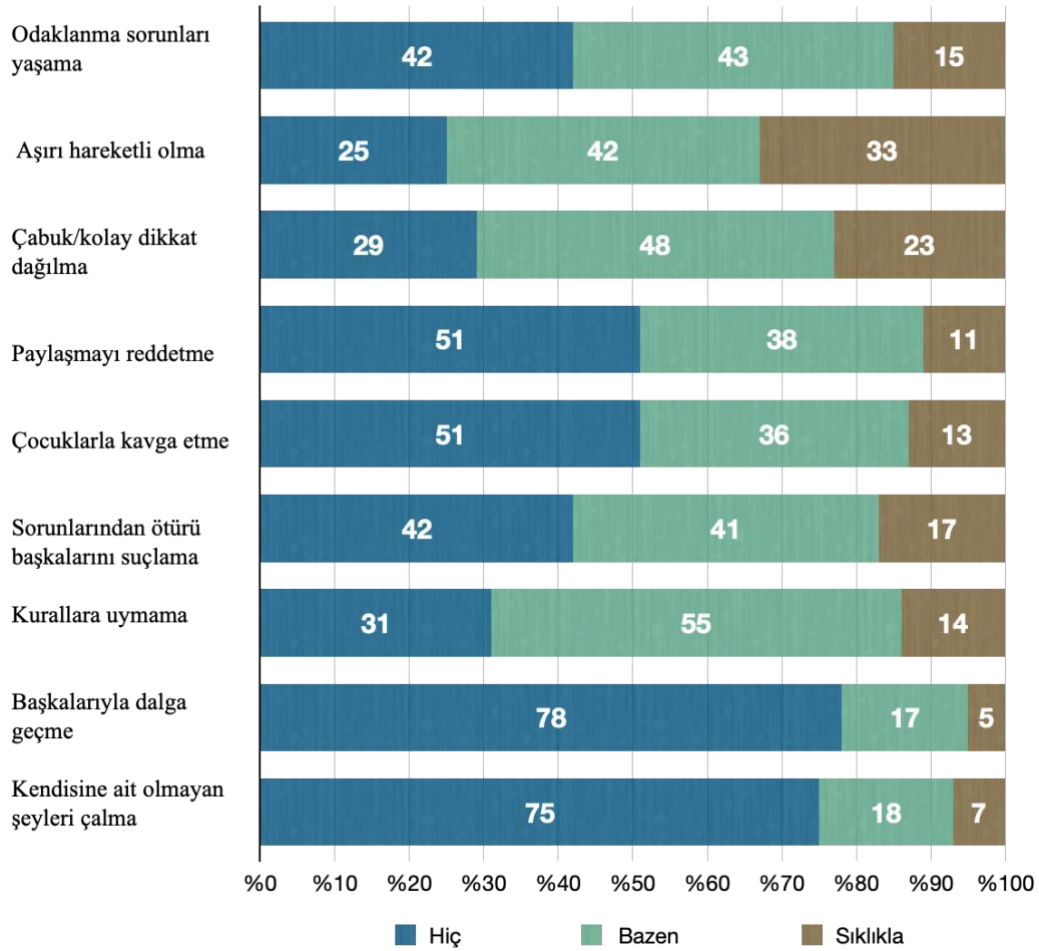
Grafik 25. Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Çocukların Duyguları

Çocuklarının davranışlarıyla ilgili ebeveynlerden görüşleri incelendiğinde en az gözlemlenen davranışların başkalarıyla dalga geçme (%78) ve, kendisine ait olmayan şeyleri çalma (%75) olduğu görülmektedir. **Bunun yanında bazen veya sıklıkla gözlemlenen davranışlar, aşırı hareketli olma (sırasıyla %42, %33) ve dikkatin çabuk/kolay dağılması (sırasıyla %48, %23) olmuştur. Kurallara uymama (%55), davranışının “bazen” görüldüğü ebeveynler tarafından ifade edilmiştir.**

Ebeveynler tarafından paylaşmayı reddetme (sırasıyla %51, %38), çocuklarla kavga etme (çevrimiçi buluşmalarda) (%51, %36), sorunlarından ötürü başkalarını suçlama (%42, %41) ve odaklanma sorunlarının (%42, %43) hiç gözlemlenmediği veya bazen gözlemlendiği belirtilmiştir (Grafik 26).

Grafik 26. Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Çocukların Davranışları

Kaynak gösterimi için

Göl-Güven, M., Şeker, V., Erbil, F., Özgünlü, M., Alvan, G. ve Uzunkök, B. (2020, Ağustos). Covid-19 pandemisinin aile yaşantısına yansımaları (Covid-19 Aile) rapor-2. 29 Temmuz 2020 tarihinde <https://img1.wsimg.com/blobby/go/7cc36312-26f1-4303-a5b4-0d1598c91028/Covid-19%20Aile%20Rapor%202%20-0001.pdf> adresinden erişildi.

İletişim

Covid-19 Aile Araştırmasına dair bilgi ve raporların tamamını www.cocukbogazici.com web sitesinden takip edebilirsiniz.

Araştırmaya dair detaylı bilgiler ve iletişim için: mine.golguven@boun.edu.tr

Doç. Dr. Mine Göl-Güven
Boğaziçi Üniversitesi Temel Eğitim Bölümü
Kuzey Kampüs Eta-B Blok, Bebek-İstanbul